

TRC3 BÖLGESİ İLLERİ STRATEJİK TARIM ÜRÜNLERİNDE LİSANSLI DEPOCULUK RAPORU

*"Dicle Kalkınma Ajansı 2016 yılı Doğrudan Faaliyet Desteği Programı kapsamında hazırlanan bu yayının içeriğinden sadece Batman ÜNİVERSİTESİ sorumludur ve herhangi bir şekilde **Kalkınma Bakanlığı** ve **Dicle Kalkınma Ajansı'nın** görüşü ya da tutumunu yansıtmamaktadır."*

Bu kitabın hakları Batman Üniversitesi'ne aittir.
İzin alınmadan yayınların tümü ya da herhangi bir bölümü mekanik, elektronik, fotokopi,
yada başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

ÖNSÖZ

Günümüzde gelişmiş ülkeler tarım sektörünün sanayileştirilmesini gerçekleştirerek, tarım ürünlerinin fiyat ve kalite açısından iyileştirilmesi, bu sektörde rol alanların daha belirgin ve istikrarlı bir ortamda çalışmasını sağlayarak üretimde sürdürülebilirliği ön planda tutan bir sistem oluşturmuşlardır.

Ülkemizde tarım ürünleri üreticisi, finansmanının yetersiz olması, hijyenik ve ürünün kalitesinin bozulmadan depolama imkanı bulamama gibi sebeplerden dolayı ürünü bir an evvel elinden çıkarma isteğine girmektedir. Hasat dönemlerinde arz fazlalığı yaşandığından üretici ürünlerine istediği fiyatı alamamakta, üreticinin hevesi kırılmaktadır. Böylelikle üretici kaliteyi düşürmekte ve bu durumda tüccar veya sanayicilere kalitesizlik maliyeti olarak yansımaktadır. Talep yıl boyunca olduğundan depolama ve finansman imkânı olanlar için kazanç sağlanması bir nevi adaletsiz bir durumu ortaya koymaktadır. Bu ve benzeri problemler için lisanslı depoculuk sistemi çözüm niteliğindedir.

TRC3 bölgesinde tarım ürünleri üretiminin sürekliliğini sağlanması, ürünlerin uygun koşullarda muhafaza edilmesi ve ürünün hak ettiği şekilde fiyatlandırılması açısından lisanslı deponun kurulması bir gereklilik haline gelmiştir. Bu gerekliliğin yanında bölgemize yapılacak yatırımlardan önce ilgili yatırımın fizibilite çalışmalarının yapılması ve benzer yatırımlarda fizibilite alışkanlığının kazandırılması açısından 'TRC3 Bölgesi İlleri Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk İhtiyacının Tespiti ve Ön Fizibilite Çalışması' projesinin faydalı olacağı inancındayız.

Projemize değerli katkılarından dolayı başta Batman Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Arif Güneş ve Batman TSO Yönetim Kurulu Başkanı Abdülkadir Demir olmak üzere tüm proje ortaklarımıza ve paydaşlarımıza teşekkür ederim.

Proje Yürütücüsü

Dr. Gökhan KARHAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
ŞEKİL LİSTESİ	5
TABLO LİSTESİ	5
PROJE KÜNYESİ	6
1. TRC3 BÖLGESİ İLLERİ LİSANSLI DEPOCULUK İHTİYACININ TESPİTİ VE ÖN FİZİBİLİTE ÇALIŞMASI PROJESİ	7
1.1. Projenin Amacı	7
1.2. Projenin Gerekçesi ve Faydaları	7
2. TRC3 BÖLGESİ İLLERİ STRATEJİK TARIM ÜRÜNLERİ MEVCUT DURUMU	8
2.1. Mardin	11
2.2. Batman	12
2.3. Şırnak	13
2.4. Siirt	14
3. LİSANSLI DEPOCULUK SİSTEMİ	15
3.1. Lisanslı Depoculuk Sisteminin İşleyişi	16
4. DÜNYADA VE TÜRKİYE’ DE LİSANSLI DEPOCULUK UYGULAMALARI	20
4.1. Dünyada Lisanslı Depoculuk Uygulamaları	20
4.2. Türkiye’de Lisanslı Depoculuk Uygulamaları	23
5. TRC3 BÖLGESİ LİSANSLI DEPOCULUK İHTİYAÇ ANALİZİ	26
5.1. TRC3 Bölgesi Çiftçiler İçin Lisanslı Depoculuk İhtiyaç Analiz Anketi Sonuçları	26
5.2. TRC3 Bölgesi Tüccar-Sanayici İçin Lisanslı Depoculuk İhtiyaç Analizi Anketi Sonuçları	37
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	47
KAYNAKLAR	49
EK 1: PROJE FAALİYET TABLOSU	50
EK 2: IPA-II PROJE PROGRAMINA BAŞVURU EYLEM PLANI	51

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 TRC3 Bölgesi Tarım Alanlarının Ürünler İtibariyle Dağılımı (da) (2015).....	9
Şekil 2 Mardin İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı	12
Şekil 3. Batman İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı.....	13
Şekil 4. Şırnak İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı.....	14
Şekil 5. Siirt İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı	15
Şekil 6. Lisanslı Depoculuk Sisteminin Temel Aktörleri.....	17
Şekil 7. Lisanslı Depoya Ürün Girişi	19
Şekil 8. Lisanslı Depodan Ürün Çıkışı.....	19

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. TRC3 Bölgesi Tarımsal Üretim Değeri (2015).....	8
Tablo 2. Bitkisel Üretim Değeri (2009 – 2015)	8
Tablo 3. TRC3 Bölgesi Seçilmiş Tahıl ve Baklagil Ürünleri Üretimi (2015).....	9
Tablo 4. TRC3 Bölgesi Tahıl Üretim Miktarı (ton)	10
Tablo 5. TRC3 Bölgesi Buğday Üretimi	10
Tablo 6. TRC3 Bölgesi Durum Buğdayı Üretimi	10
Tablo 7. TRC3 Bölgesi Dane Mısır Üretimi	11
Tablo 8. TRC3 Bölgesi Kırmızı Mercimek Üretimi	11
Tablo 9. Mardin İli Tarla Bitkileri Üretimi (2015).....	12
Tablo 10. Batman İli Tarla Bitkileri Üretimi (2015).....	13
Tablo 11. Şırnak İli Tarla Bitkileri Üretimi (2015).....	14
Tablo 12. Siirt İli Tarla Bitkileri Üretimi (2015)	15
Tablo 13. Lisanslı Depoculuk Mevzuatı	24
Tablo 14. Lisanslı Depoculuğa İlişkin Veriler	24
Tablo 15. Yetkili Ticaret Borsaları ve Referans Sınıflandırıcılar.....	25
Tablo 16. Yetkili Borsalar ve Anlaşmalı Oldukları Lisanslı Depo İşletmeleri	25
Tablo 17. Faaliyet İzni Almış Olan Yetkili Sınıflandırıcılar.....	25

PROJE KÜNYESİ

Projenin Adı: TRC3 Bölgesi İlleri Lisanslı Depoculuk İhtiyacının Tespiti ve Ön Fizibilite Çalışması

Projenin Sahibi: Batman Üniversitesi

Proje Ortakları: Batman Ticaret Borsası, Şırnak Üniversitesi, Batman Ticaret ve Sanayi Odası, Kızıltepe Ticaret Borsası

Proje İştirakçileri: Şırnak Ticaret ve Sanayi Odası, Cizre Ticaret ve Sanayi Odası

Proje Uygulama Tarihi: 15.10.2016-15.01.2017

Proje Ekibi

Ad-Soyadı-Unvanı	Çalıştığı Kurum	Projedeki Görevi
Arş. Gör. Dr. Gökhan KARHAN	Batman Üniversitesi	Yürütücü
Doç. Dr. Ahmet UĞUR	İnönü Üniversitesi	Danışman
Arş. Gör. Dr. Yavuz ELİTOK	Batman Üniversitesi	Araştırmacı
Yrd. Doç. Dr. Sadullah ÖZEL	Batman Üniversitesi	Araştırmacı
Yrd. Doç. Dr. Murat SİLİNİR	Batman Üniversitesi	Araştırmacı
Arş. Gör. Uyum ELİTOK	Batman Üniversitesi	Araştırmacı
Arş. Gör. Sidar ATALAY ŞİMŞEK	Batman Üniversitesi	Araştırmacı
Yrd. Doç. Dr. Behzat EKİNCİ	Mardin Artuklu Üniversitesi	Araştırmacı
Yrd. Doç. Dr. Yunus AÇCI	Şırnak Üniversitesi	Araştırmacı
Öğr. Gör. Ferhat Şirin SÖKMEN	Şırnak Üniversitesi	Araştırmacı
Arş. Gör. Emrullah TÜRK	Batman Üniversitesi	Araştırmacı
Arş. Gör. Esat ATALAY	Batman Üniversitesi	Araştırmacı
Arş. Gör. Mücahit ÇAYIN	Batman Üniversitesi	Araştırmacı
Öğr. Gör. Erkin Nevzat GÜDELİCİ	Batman Üniversitesi	Araştırmacı
Vehbi AKBULUT	Batman Ticaret Borsası	Araştırmacı
Metin SERT	Kızıltepe Ticaret Borsası	Araştırmacı

1. TRC3 BÖLGESİ İLLERİ LİSANSLI DEPOCULUK İHTİYACININ TESPİTİ VE ÖN FİZİBİLİTE ÇALIŞMASI PROJESİ

1.1. Projenin Amacı

Batman, Siirt, Mardin ve Şırnak illerindeki tarımsal faaliyetlerin çok büyük bir kısmını, uzun süre depolanabilen ve standardize edilebilen ürünler oluşturmaktadır. Bu avantajın ülke ve dünya pazarlarında bölgemizin rekabet gücünü arttıracak şekilde kullanılması gerekmektedir. Ancak uygun olmayan depolama koşulları ve bölgemizde lisanslı deponun olmaması ürünlerde kalite kayıplarına ve saklama sürelerinin kısılmasına, ürünlerin ülke içi satışı ve ihracatında sorunlar yaşanmasına, üreticinin ürününün sigortalı olmadığı için riske girmesine neden olmaktadır. Bu proje ile mevcut sorunların halledilmesi ve ülke ekonomisine pozitif katkı sağlanabilmesi için TRC3 bölgesinde hububat lisanslı depolarına olan ihtiyaç tespitin yapılması, ihtiyacın belirlenmesi halinde fizibilite çalışmasının yapılması amaçlanmaktadır.

1.2. Projenin Gerekçesi ve Faydaları

Ülkemiz coğrafi yapısı ve iklimi dolayısıyla tarımsal üretime son derece elverişli olup, illerimizin tamamında tarımsal üretim gerçekleştirilmektedir. Ancak, doğal kaynakların iller genelindeki dağılımı farklı olduğundan, doğal kaynaklara bağlı olarak her bir ilin gelişim ekseninde farklılaşmıştır. Doğal kaynaklar, coğrafi konum ve koşullar ile iklim farklılıkları sektörlerin oluşumunu etkilemiş ve illerin gelişmişlik düzeyleri arasında da farklılıklar yaratmıştır.

Yatırımın gerçekleştirileceği alan olan TRC3 Bölgesi sanayinin az gelişmiş olduğu ve ekonominin tarım ve hizmetler sektörüne dayalı olduğu bir bölgedir. Bölge genelinde kişi başına düşen Gayri Safi Katma Değer (GSKD) Türkiye ortalamasının altındadır. 2011 yılı için hesaplanan kişi başına GSKD Türkiye ortalaması 9.244 TL/kişi iken TRC3 Bölgesinde bu değer 4.689 TL/kişidir. TRC3 Bölgesi kişi başına düşen gelir bakımından toplam 26 Bölge içinde 23. sırada gelmektedir (TUIK, 2016). 2011 yılında Türkiye genelinde yoksulluk sınırı 4.041 TL olarak belirlenmiştir. TRC3 Bölgesinin kişi başına düşen ortalama geliri yoksulluk sınırına oldukça yakındır. TRC3 Bölgesinde yaklaşık 4 milyon yoksul bulunmaktadır ve yoksulluk oranı %32,3 ile ülkemizin en yoksul bölgesidir. İstihdamın %12,3'ü tarım sektöründe yer almaktadır. Geçmiş yıllara göre tarımın istihdamdaki payı gerilemiştir. Esas olarak herhangi bir ülke ya da bölgede tarımın istihdamdaki payının düşmesi bir gelişmişlik göstergesi olarak düşünülmeyle birlikte, bu durum sadece tarımda düşen istihdam payının sanayi ve diğer produktif sektörlerle kayması halinde geçerlidir. 2008 yılında TRC3 Bölgesinde tarımın istihdamdaki payı %25,8 iken, bu oranın sekiz yıl gibi bir sürede %12 oranına gerilemesi ve sanayinin payının da ciddi anlamda artmaması Bölge için bir tehdit niteliğindedir. 2012 yılı için istihdamın %65'i hizmetler, %23'ü sanayi ve %12'si ise tarım sektörlerinde yer almaktadır (DİKA, 2014).

Sanayinin gelişmediği ve ana tüketim merkezlerine uzak bir bölgede tarım oldukça önemli bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda verilmiş olan oranlar Bölge halkının tarımsal üretimden çekilmeye başladığının bir göstergesidir. Bu durumun nedenleri, hali hazırda geçimlik işletmelerin üretime devam etmek için yeterli finansmanı sağlayamamaları, diğer bir ifade ile işletme sermayesi yetersizliği, düşük ürün fiyatları, yüksek girdi fiyatları, yetersiz işletme ölçeği, güvenlik sorunları vb. nedenler olarak sıralanabilir.

Özellikle nüfusun önemli bir bölümünün geçimini sağladığı tarım ürünleri ticaretinin düzenlenmesi ve üreticilerin uygun tedbirler ile yeter geliri elde etmesi hem sosyal adaletin sağlanması hem de üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması açısından önem arz etmektedir.

Bölge coğrafi yapısı, iklim koşulları, doğal kaynakları vb. özellikleri bakımından tarımsal üretim ekseninde gelişmeye meyilli bir yapıdadır. Bu durumda Bölge halkının tarımsan elde ettiği geliri arttırmak ve dahası bu geliri garanti altına almak gerekmektedir. Lisanslı depoculuk sisteminin en önemli faydalarının başında ticari hayatı düzeltilmesi ve arzı dengelemesi gelmektedir. Ürünlerini depolama olanağına sahip olmayan üreticiler hasattan hemen sonra ürünlerini satmak durumunda kalmaktadır. Hasat sonrası hububat arzında bir artış olduğu için klasik ekonomik teoriler ışığında ürün fiyatları düşmektedir. Bu da üreticilerin gelirlerini artırma olanağını yok etmektedir.

2. TRC3 BÖLGESİ İLLERİ STRATEJİK TARIM ÜRÜNLERİ MEVCUT DURUMU

Tarımsal istatistik verilerinin yeterli olmaması nedeniyle TRC3 Bölgesindeki tarım işletmelerinin sayısının ve özellikle tahıl ticareti ve üretimi ile ilgilenen tüccar ve sanayicilerin sayısı bilinmemektedir. Buna karşılık, lisanslı depolarda depolanma potansiyeli olan ürünlerin miktarını ve üretim içerisindeki önemini belirlemek mümkündür.

TRC3 Bölgesi tarımsal üretim değeri ve bitkisel üretim ile hayvansal üretime ait değerler 2015 yılı için Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 1. TRC3 Bölgesi Tarımsal Üretim Değeri (2015)

	TARIMSAL ÜRETİM DEĞERİ (1.000 TL)			
	Bitkisel Ürünler Değeri	Canlı Hayvanlar Değeri	Hayvansal Ürünler Değeri	Toplam
Türkiye	120.152.079	73.102.253	55.670.771	248.925.103
TRC3	2.771.945	1.941.265	685.526	5.398.736
TRC3/Türkiye (%)	2,31	2,66	1,23	2,17
Türkiye (%)	48	29	22	100
TRC3 (%)	51	36	13	100

Kaynak: TÜİK, 2016. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik>

TRC3 Bölgesi toplam tarımsal üretim değeri, ülke tarımsal üretim değerinin %2,17'sini oluşturmaktadır. Ülke genelinde bakılacak olursa TRC3 Bölgesinin en yüksek payı %2,66 oranı ile canlı hayvanlar değeridir ve bunu %2,31'lik payı ile bitkisel ürünler değeri izlemektedir.

TRC3 Bölgesine kendi içinden bakılacak olursa, toplam tarımsal ürün değerinin %51'ini bitkisel ürünlerin oluşturduğu görülmektedir.

TRC3 Bölgesinin bitkisel üretim değeri her yıl biraz daha artmaktadır. Tablo 7'de gösterildiği üzere 2009 yılında 1.392.660 bin TL olan bitkisel üretim değeri 2015 yılında 2.771.945 bin TL'ye ulaşmıştır. Tablodan da anlaşılacağı gibi bitkisel üretim değeri her geçen yıl artan bir eğilime sahiptir.

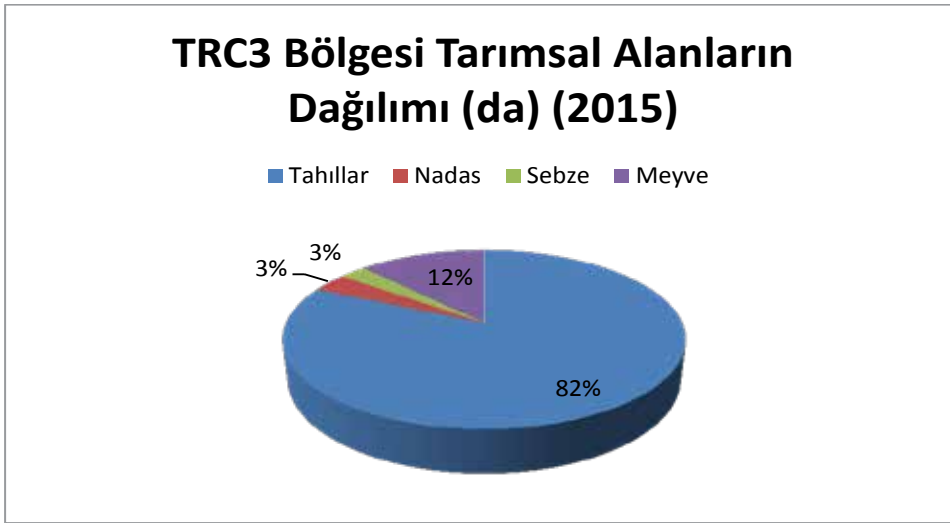

Tablo 2. Bitkisel Üretim Değeri (2009 – 2015)

Yıl	Bitkisel Üretim Değeri
2009	1.392.660
2010	1.818.786
2011	2.077.178
2012	2.072.540
2013	2.332.631
2014	2.617.376
2015	2.771.945

Kaynak: TÜİK, 2016. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik>

2015 yılı verilerine göre TRC3 Bölgesinde işlenen tarım alanlarının %82'si tahıllardan oluşmaktadır. Tahıllardan sonra en yüksek pay %12'lik oranı ile meyvelikler, içecek ve baharatlı ürünlerin üretildiği alanlara aittir (şekil 1).

Şekil 1 TRC3 Bölgesi Tarım Alanlarının Ürünler İtibariyle Dağılımı (da) (2015)

2015 yılı itibariyle TRC3 Bölgesinde toplam 6.196.514 da alan işlenmiş olup, tahıllara ayrılan alan 5.072.380 da'dır. Nadas alanlarının çok fazla olmaması Bölge için olumlu bir durumdur. TRC3 Bölgesinde yatırım konusunu oluşturan tahılların ekili alanları, hasat edilen alanları, üretim ve verim değerleri Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 3. TRC3 Bölgesi Seçilmiş Tahıl ve Baklagil Ürünleri Üretimi (2015)

Ürün adı	Ekilen alan(dekar)	Hasat edilen alan (dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Buğday (Diğer)	2.409.821	2.407.681	755.361	314
Buğday (Durum)	1.436.180	1.436.180	562.785	392
Mısır (Dane)	782.503	768,292	800.836	1.042
Arpa (Diğer)	395.668	395,074	107.711	273
Mercimek (Kırmızı)	461.220	461.220	90.010	195

Kaynak: TÜİK, 2016. <https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>

TRC3 Bölgesi genelinde en fazla ekiliş alanına sahip tahıl durum buğdayı dışındaki buğdaylardır. Bölgenin ortalama verim düzeyi arpa hariç Türkiye genelinin üzerindedir. Tablo 3'de TRC3 Bölgesi yıllar itibariyle tahıl üretim miktarları verilmiştir. 2009 yılından günümüze düzenli bir şekilde üretim artışı bulunmaktadır.

Tablo 4. TRC3 Bölgesi Tahıl Üretim Miktarı (ton)

Yıllar	Tahıllar
2011	1.697,47
2012	1.728,69
2013	2.021,32
2014	2.044.850
2015	2.226.997

Kaynak: TUIK, 2016. <https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>

Özellikle yatırım konusunu oluşturan hububatlar içerisinde önemli bir yer tutan buğdayın 2011 – 2015 yılları arasındaki üretim miktarları ve TRC3 Bölgesinin Türkiye üretimi içerisindeki payı Tablo 4 ve Tablo 5’de verilmiştir. TRC3 Bölgesinde üretilen durum buğdayı dışındaki buğday ülke genelinde üretilenin %4’ünü oluşturmaktadır. İstatistiksel verilere bakıldığında TRC3 Bölgesinin payının her geçen gün arttığı görülmektedir. Bunun yanı sıra TRC3 Bölgesinin dekar başına buğday verimi Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Tablo 5. TRC3 Bölgesi Buğday Üretimi

Buğday (diğer)	Üretim (ton)		Verim (kg/da)		Türkiye Üretimi içindeki Pay (%)
	Türkiye	TRC3	Türkiye	TRC3	
Yıl					
2011	17.950.000	604.054	267	280	3,37
2012	16.800.000	626.714	265	293	3,73
2013	17.975.000	718.505	278	322	4,00
2014	15.700.000	627.272	240	301	4,00
2015	18.500.000	755.361	281	314	4,08

Kaynak: TUIK, 2016. <https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>

Tablo 6. TRC3 Bölgesi Durum Buğdayı Üretimi

Buğday (durum)	Üretim (ton)		Verim (kg/da)		Türkiye Üretimi içindeki Pay (%)
	Türkiye	TRC3	Türkiye	TRC3	
Yıl					
2011	3.850.000	501.388	290	348	13,02
2012	3.300.000	494.446	277	341	14,98
2013	4.075.000	576.839	319	399	14,16
2014	3.300.000	640.690	260	357	19,41
2015	4.100.000	562.785	322	392	13,73

Kaynak: TUIK, 2016. <https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>

TRC3 Bölgesinin durum buğdayı üretiminde ülke içindeki payı diğer buğday çeşitlerinden daha yüksektir. Yıllara göre değişiklik göstermekle birlikte genel olarak ülke durum buğdayının %15’i TRC3 Bölgesinde üretilmektedir.

Diğer önemli bir hububat olan dane mısırın son 5 yıllık üretim miktarı ve Türkiye üretimi içerisindeki payı da Tablo 6’da gösterilmiştir. TRC3 Bölgesindeki hayvan varlığı da dikkate alındığında genel olarak mısır üretimine doğru bir gelişme meydana gelmiştir. Her ne kadar silajlık ve dane mısır üretimi ayrı olarak dikkate alınıyor olsa da genellikle üreticilerin mısır üretim tekniklerini öğrenmesi ile birlikte

mısırın tüm çeşitlerinin üretiminde bir gelişme görülmektedir. Güneydoğu Anadolu bölgesinde pamuğun yerini mısıra bırakmasına paralel bir şekilde TRC3 bölgesinde de mısırın gittikçe daha çok benimsendiğini söylemek mümkündür. Sulu tarım imkânlarının artması ile bu ürünün pamuk ile ikamesi hızlanmaktadır.

TRC3 Bölgesi 2015 yılı itibariyle ülke dane mısır üretiminin %12,51'ini oluşturmaktadır. Bu oran 4 il için önemli bir orandır. Aynı zamanda TRC3 Bölgesinin dekar başına ortalama ürün miktarı Türkiye genelinden yüksektir. Bölge Türkiye geneli ile kıyaslandığında daha yüksek bir verimliliğe sahiptir. Verimlilikteki iyileşmeler aynı masraf düzeyinde her zaman maliyet avantajı yaratacaktır.

Tablo 7. TRC3 Bölgesi Dane Mısır Üretimi

Mısır (Dane)	Üretim (ton)		Verim (kg/da)		Türkiye Üretimi içindeki Pay (%)
	Türkiye	TRC3	Türkiye	TRC3	
2011	4.200.000	474.642	717	869	11,30
2012	4.600.000	478.642	739	750	10,41
2013	5.900.000	593.842	895	945	10,07
2014	5.950.000	651.610	907	982	10,95
2015	6.400.000	800.836	933	1.042	12,51

Kaynak: TUIK, 2016. <https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>

TRC3 Bölgesinin bir diğer önemli ürünü de baklagillerden olan kırmızı mercimektir. Tablo 15'de kırmızı mercimeğin TRC3 Bölgesi ve Türkiye'deki üretim miktarları ve verim değerleri gösterilmiştir. TRC3 Bölgesi 2015 yılı itibariyle Türkiye kırmızı mercimek üretiminin %26,47'sini gerçekleştirmektedir ki bu oran oldukça önemli bir üretimi ifade etmektedir.

Tablo 8. TRC3 Bölgesi Kırmızı Mercimek Üretimi

Mercimek (Kırmızı)	Üretim (ton)		Verim (kg/da)		Türkiye Üretimi içindeki Pay (%)
	Türkiye	TRC3	Türkiye	TRC3	
2011	380.000	94.987	198	215	25,00
2012	410.000	102.371	193	193	24,97
2013	395.000	93.985	152	159	23,79
2014	325.000	94.895	144	192	29,20
2015	340.000	90.010	164	195	26,47

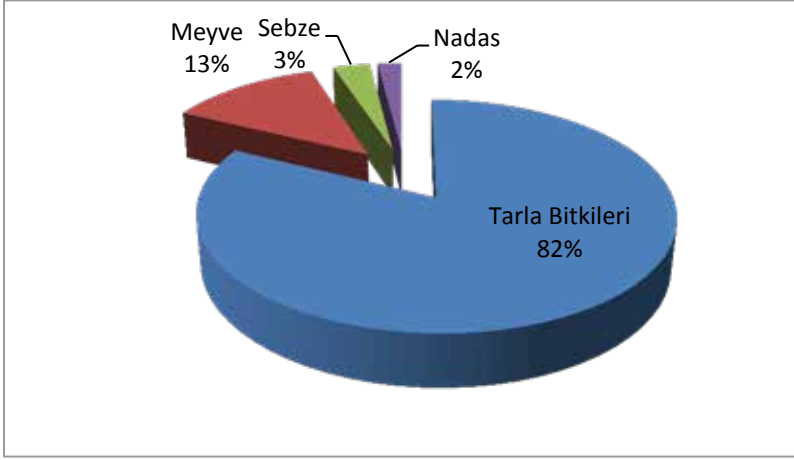
Kaynak: TUIK, 2016. <https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>

TRC3 Bölgesinin iller bazında değerlendirmesi aşağıda sunulmuştur.

2.1. Mardin

Mardin ili 3.281.970 da tarım arazisi ile Türkiye'deki toplam tarım arazilerinin %1.62'sine sahiptir. İlin toplam yüzölçümünün %37'si tarımsal faaliyetlerde kullanılmaktadır. İldeki sulu tarım arazisi oranı %23'tür.

Mardin ili tarım arazilerinin kullanım şekline göre dağılımı Grafik 6 'da gösterilmiştir.

Şekil 2 Mardin İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı

Mardin ili tarım arazilerinin %82'sini tarla bitkileri oluşturmaktadır. Tarla bitkilerinden sonra en fazla alanı %13'lük oran ile meyvelikler kaplamaktadır. İl genelinde sebze alanı oranı %3 iken nadasa ayrılan tarım arazisi oranı ise sadece %2 düzeyindedir.

Mardin ili tarımsal üretimi tarla bitkileri, meyveler ve sebzeler olmak üzere 3 kategoride ele alınmıştır. Mardin ili tarla bitkileri üretimine ilişkin veriler Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Mardin İli Tarla Bitkileri Üretimi (2015)

Ürün adı	Ekilen alan (dekar)	Hasat edilen alan (dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Buğday (Durum)	1.009.360	1.009.360	434.499	430
Buğday (Diğer)	965.447	965.447	360.746	374
Mısır (Dane)	702.482	688.271	724.032	1,052
Mercimek (Kırmızı)	295.188	295.188	57.874	196
Arpa (Diğer)	274.974	274.974	76.610	279

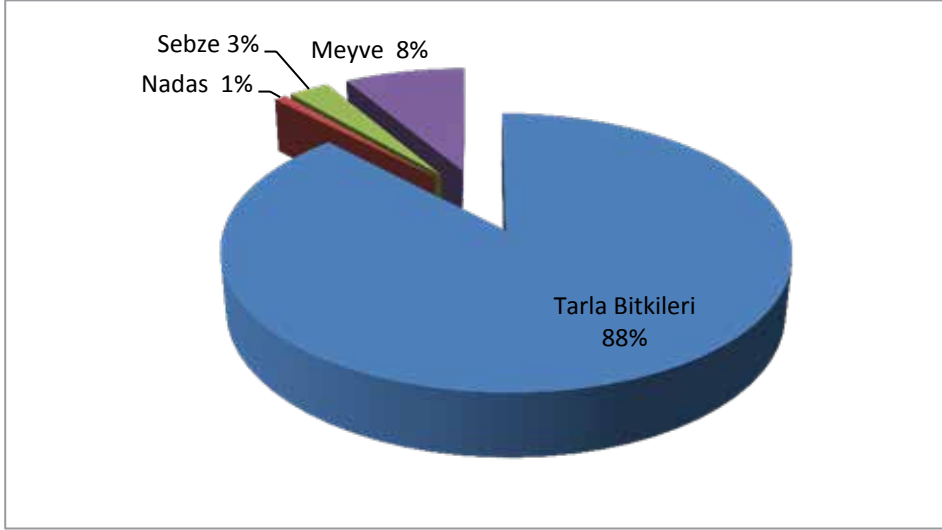
Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri,2015.

Mardin ili tarla bitkileri içerisinde tahıl üretiminin %48'ini buğday, %44'ünü mısır, %5'ini arpa ve %3'ünü ise kırmızı mercimek oluşturmaktadır. Verimliliği en fazla olan ürün ise mısırdır. TRC3 Bölgesi genelinin aksine Mardin ilinde durum buğdayı daha fazla üretilmektedir.

Mardin ili Kızıltepe'de Mardin Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş. tarafından kurulmuş 25.000 ton kapasiteye sahip bir hububat lisanslı depo bulunmaktadır. Kuruluş iznini 22.04.2015 yılında almış olup, halen lisans almayı beklemektedir. Henüz belirlenmiş bir yetkili sınıflandırıcısı ve ticaret borsası sistemde gözükmemektedir.

2.2. Batman

Batman ilinde 156.980,10 ha (%34) tarım arazisi, 71.464,70 ha (%15) mer'a arazisi, 81.454 ha (%17) orman arazisi, 156.022,20 ha (%34) tarıma elverişsiz arazi bulunmaktadır.

Şekil 3. Batman İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı

Batman ili tarım arazilerinin %88'ini tarla bitkileri oluşturmaktadır. Tarla bitkilerini %8 ile meyve alanları takip etmektedir. Sebze alanlarının payı %3, nadas alanlarının payı ise sadece % 1'dir. Batman ili çeşitli tarla bitkileri üretim miktarları Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 10. Batman İli Tarla Bitkileri Üretimi (2015)

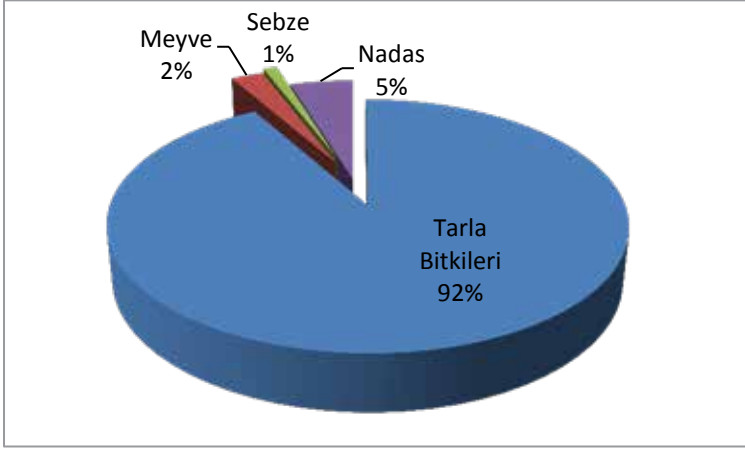
Ürün adı	Ekilen alan (dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Buğday	709.255	202.137	285
Buğday (Durum)	58.838	17.529	303
Arpa	74.781	20.346	272
Mercimek (Kırmızı)	93.775	20.028	214
Mısır	37.288	40.351	1.082
Mısır (Slajlık)	5.700	27.650	4.851

Kaynak: TC Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı, Batman İli Brifing Raporu 2015.

Batman ilinde en fazla üretilen tarla bitkisi, buğday olup, üretim miktarı içerisindeki payı %62'dir. Üretim miktarı içerisindeki paya bakıldığında ikinci sırada %12'lik oranla mısır yer almaktadır. Arpanın tarla bitkileri üretimi içerisindeki payı %6 iken tarla bitkileri üretimi içerisinde son sırada ise %5'lik oranla buğday (durum) yer almaktadır.

2.3. Şırnak

Şırnak ilinde toplam 944.625 da tarım arazisi bulunmaktadır. İlin toplam yüzölçümünün %13'ü tarımsal faaliyetlerde kullanılmaktadır. Şırnak ili tarıma elverişli alanların kullanım şekline göre dağılımı Grafik 7'de gösterilmiştir. Şırnak ili TRC3 illeri arasında tarla bitkileri ekilişinin en yüksek oranda olduğu ildir.

Şekil 4. Şırnak İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı

Şırnak ili tarım arazilerinin %92'sini tarla bitkileri oluşturmaktadır. Tarla bitkilerini %5 ile nadas alanları takip etmektedir. Meyve alanlarının payı %2, sebze alanlarının payı ise sadece %1'dir. Şırnak ili çeşitli tarla bitkileri üretim miktarları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Şırnak İli Tarla Bitkileri Üretimi (2015)

Ürün adı	Ekilen alan (dekar)	Hasat edilen alan (dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Buğday (Diğer)	501.226	499.853	132.162	264
Buğday (Durum)	219.865	219.865	62.399	284
Mısır (Dane)	23.058	23.058	19.186	832
Mercimek (Kırmızı)	17.040	17.040	3.122	183
Arpa (Diğer)	24.378	23.784	6.223	262

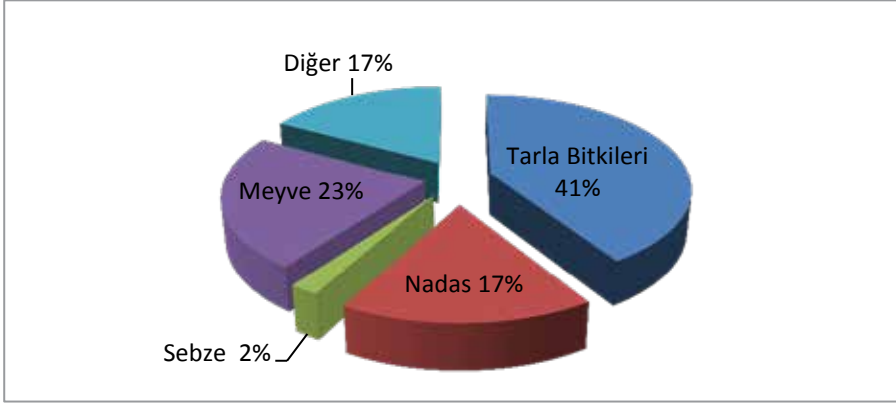
Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri,2015.

Şırnak ilinde en fazla üretilen tarla bitkisi, buğday olup, üretim miktarı içerisindeki payı %87'dir. Üretim miktarı içerisindeki paya bakıldığında ikinci sırada %9'luk oranla mısır yer almaktadır. Arpanın tarla bitkileri üretimi içerisindeki payı %2 iken tarla bitkileri üretimi içerisinde son sırada ise %1'lik oranla kırmızı mercimek yer almaktadır.

2.4. Siirt

Siirt ilinde 102.894 ha tarım arazisi, 124.441 ha çayır ve mer'a arazisi, 214.394 ha orman arazisi, 120.938 ha tarıma elverişsiz arazi bulunmaktadır.

Siirt İli tarım arazilerinin kullanım şekline göre dağılımı Grafik 9'da gösterilmiştir. Siirt ili tarım arazilerinin %41'ini hububat alanı oluşturmaktadır. Hububat alanlarını %23 ile meyve alanları takip etmektedir. Sebze alanlarının payı %2, nadas alanlarının payı ise %17'dir.

Şekil 5. Siirt İli Tarım Arazilerinin Kullanım Şekline Göre Dağılımı

Siirt ili TRC3 Bölgesinde tarım arazilerinin ürün kategorilerine göre dağılımı bakımından diğer illerden daha farklı bir karakter göstermektedir. Arazinin ürün grupları arasında dağılımı daha dengeli durumdadır. Ancak, ciddi anlamda bir nadas alanı bulunmaktadır. Siirt ili TRC3 Bölgesi içerisinde hububatın oransal olarak en az ekildiği ve en fazla meyvelik alana sahip il konumundadır.

Siirt ili çeşitli tarla bitkileri üretim miktarları Tablo 12 'de gösterilmiştir.

Tablo 12. Siirt İli Tarla Bitkileri Üretimi (2015)

Ürün adı	Ekilen alan (dekar)	Hasat edilen alan (dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Buğday (Durum)	149.117	149.117	48.358	324
Buğday (Diğer)	233.893	233.126	59.962	257
Mısır (Dane)	19.675	19.675	17.267	878
Arpa (Diğer)	21.535	21.535	4.532	210
Mercimek (Kırmızı)	55.217	55.217	8.986	163
Mısır (Silajlık)	942	942	3.431	3.642

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2015.

Siirt ilinde en fazla üretilen tarla bitkisi, buğday (diğer) olup, üretim miktarı içerisindeki payı %42'dir. Üretim miktarı içerisindeki paya bakıldığında ikinci sırada %34'lük oranla buğday (durum) yer almaktadır. Dane mısırın payı %12 iken, kırmızı Mercimeğin tarla bitkileri üretimi içerisindeki payı %6'dır. Arpa (diğer)'in payı %3 olup, tarla bitkileri üretimi içerisinde son sırada ise %2'lik oranla silajlık mısır yer almaktadır.

3. LİSANSLI DEPOCULUK SİSTEMİ

Lisanslı depolar, tarım ürünlerinin belli bir kira bedeli karşılığında sağlıklı koşullarda depolanmasını sağlayan, anonim şirket statüsünde kurulmuş ve çalışma usulleri devlet tarafından belirlenmiş olan büyük kapasiteli depolardır (Doğaka, 2014). Lisanslı depolarda ürünlerin depolanması ve ticareti ürünlerin kalite sınıflarına göre yapılmaktadır.

Lisanslı depolar devletin kontrolü altında işleyen, minimum kuruluş kapasitesi ve depolama standartları yasal düzenlemeler ile belirlenmiş olan depolardır. Lisanslı depoların ürün kalitesinin korunması için belirlenmiş olan asgari standartları bulunmaktadır ve bu koşullara uyulması yasal olarak zorunludur. Lisanslı depolar bu yönü ile adi depolardan ayrılmaktadır.

Lisanslı depoları, diğer depolardan ayıran tek özellik belli standartlara sahip olması değildir. Sistemin en önemli ve ayırt edici özelliği, ürünlerin depolanmasını sağladığı gibi aynı zamanda güvenli ticaretinde yapılmasına olanak vermesidir. Bu bağlamda ürünlerini lisanslı depoya teslim eden üreticiler için “ürün senetleri” düzenlenmekte ve söz konusu “ürün senetleri” kıymetli evrak niteliğinde olup, ticaret bu senetler aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir.

Depolanabilen, standardize edilebilen, tanımlanmış bir standardı olan (TSE) temel ve işlenmiş tarım ürünlerinde lisanslı depo kurulabilmektedir. Bu kapsamda; hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk, fındık, zeytin, zeytinyağı, kuru kayısı, Antep fıstığı, kuru üzüm vb. ürünler için lisanslı depo kurulabilmektedir. Meyve ve sebzeler ile soğuk hava depoları bu kapsamda değerlendirilmemektedir.

Türkiye’de lisanslı depoculuk ile ilgili usul ve esaslar 17 Şubat 2005 tarih ve 25730 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 10 Şubat 2005 tarih ve 5300 sayılı Kanun ile belirlenmiştir. İlgili Kanun’da “Lisanslı Depo”; **tarım ürünlerinin sağlıklı koşullarda muhafaza ve ticari amaçla depolanması hizmetlerini sağlayan tesisler** olarak tanımlanmaktadır.

Lisanslı depoların kuruluş ve işleyişinden sorumlu olan bakanlık Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’dır (GTB). Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Lisanslı Depolardan sorumlu birimi ise İç Ticaret Genel Müdürlüğü’dür.

3.1. Lisanslı Depoculuk Sisteminin İşleyişi

Lisanslı depoların faaliyet gösterebilmesi için her şeyden önce ürün senetlerinin alım – satımı konusunda yetkilendirilmiş bir ticaret borsasının ve lisanslı bir yetkili sınıflandırıcının varlığı gerekmektedir. Ticaret borsasının aktif bir şekilde çalışmadığı ve yetkilendirilmediği ya da yetkili sınıflandırıcının bulunmadığı bir ortamda lisanslı depoların faaliyet göstermesi mümkün değildir. Bütün işlemler Gümrük ve Ticaret Bakanlığının İç Ticaret Genel Müdürlüğü’nün sorumluluğunda gerçekleşmektedir. Lisanslı depo olarak faaliyet gösterecek olan işletme ile Ticaret Borsası ve Yetkili Sınıflandırıcı arasında sözleşme yapılması gerekmektedir. Söz konusu sözleşme örnekleri matbu halde GTB’nin web sitesinde bulunmaktadır.

Şekil 6. Lisanslı Depoculuk Sisteminin Temel Aktörleri

Sistemin işleyişinde önemli olan bazı terimler ve mevzuattaki açıklamaları aşağıdaki gibidir.

Lisanslı depo: Tarım ürünlerinin sağlıklı koşullarda muhafazası ve ticarî amaçla depolanması hizmetlerini sağlayan tesislerdir.

Mudi: Depolama hizmetleri için ürününü lisanslı depoya teslim eden veya lisanslı depo işletmesince düzenlenen ürün senedini mevzuata uygun olarak elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişidir. Mudi, üreticinin bizzat kendisi olabileceği gibi, ürün senedini başka bir şahıs ya da şirkete devretmesi halinde mudi, ürün senedini elinde bulunduran gerçek ya da tüzel kişi olmaktadır.

Borsa: Aralarındaki sözleşme çerçevesinde lisanslı depo işletmesince düzenlenen ürün senetlerinin kota ettirildiği, alım satımının yapıldığı ve hareketlerinin kontrol ve takip edildiği ürün ihtisas borsasını veya Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ndan ürün senedi alım satımı konusunda izin alan ticaret borsasını ifade etmektedir.

Yetkili Sınıflandırıcı: 5300 sayılı Kanun kapsamında lisans almış olan ve tarım ürünlerini analiz eden, ürünün nitelik ve özelliklerini belirleyen, standartlara uygun olarak sınıflandıran ve bu durumu belgelendiren laboratuvarları işleten gerçek ve tüzel kişilerdir.

Referans Yetkili Sınıflandırıcı: Yetkili sınıflandırıcıların yapmış oldukları ürün analiz ve sınıflandırma işlemlerine karşı herhangi bir itiraz olması durumunda, şahit numuneyi ya da yeniden alınan numuneyi analiz etmek ve itirazı sonuçlandırmak üzere Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yetkilendirilen yetkili sınıflandırıcılara “Hakem Yetkili Sınıflandırıcı” adı verilmektedir.

Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu: lisanslı depo işletmesinin, 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve mudilerle yapacağı sözleşmede öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmemesinden dolayı ortaya çıkan mudi zararlarını tazmin etmek amacıyla kurulan fondur.

Ürün senedi: Ürünlerin mülkiyetini temsil ve rehinini temin eden, lisanslı depo işleticisince nama veya emre düzenlenmiş, teminat olarak verilebilen, ciro edilebilen veya edilemeyen ve 5300 sayılı Kanun’da öngörülmeyen durumlarda Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenen makbuz senedi hükümlerine tâbi, basılı veya elektronik ortamda bulunan kıymetli evraklardır.

Elektronik ürün senedi: Lisanslı depo işletmesince, Elektronik Kayıt Kurallarına uygun olarak Sistem üzerinde oluşturulan elektronik kayıt ifade etmektedir.

Elektronik Kayıt Kuralları: Elektronik ürün senetlerinin oluşturulmasına, bu senetlere bağlı tüm hak ve yükümlülükler ile işlemlerin ilgili taraflar itibarıyla kayden izlenmesine ilişkin Elektronik Kayıt Kuruluşu’nun önerisi üzerine Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nca belirlenen usul ve esaslardır.

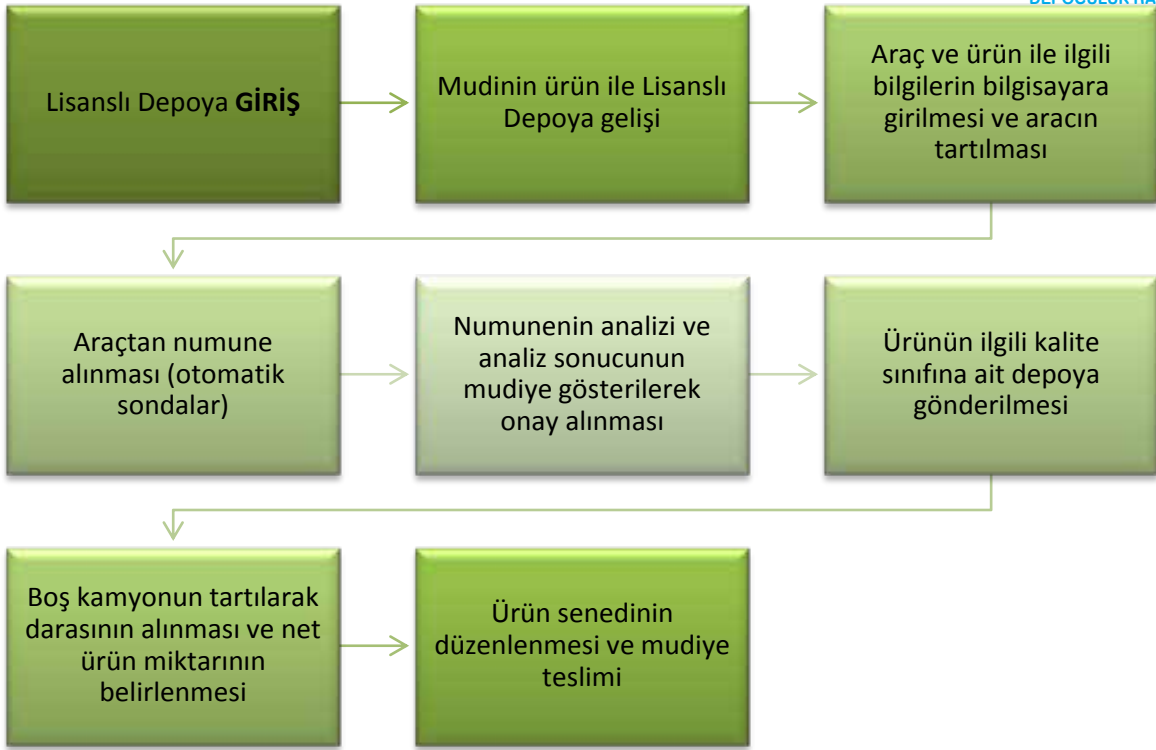
Elektronik Kayıt Kuruluşu (EKK): İlgili Yönetmelik hükümleri çerçevesinde elektronik ürün senetlerinin Sistem üzerinden oluşturulmasını sağlamak, bu senetlere bağlı tüm hak ve yükümlülükler ile işlemleri ilgili taraflar itibarıyla kayden izlemek amacıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’ndan lisans almış anonim şirkettir.

Sistem: Elektronik ürün senetlerine ilişkin işlemlerin elektronik ortamda yapılmasını sağlamak üzere elektronik kayıt kuruluşu tarafından kurulan ve işletilen veri tabanını ifade etmektedir.

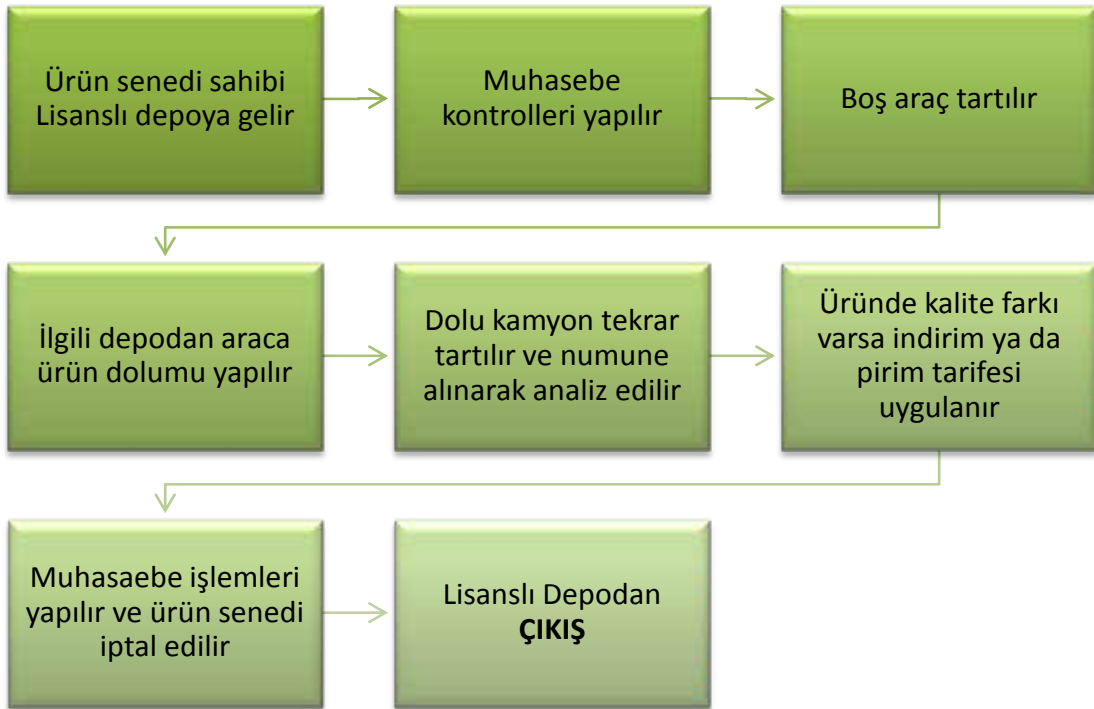
Aynen: Ürünün ayrı depolanması, diğer ürünlerle karıştırılmasının istenmemesi durumudur. Nadiren uygulanır. Deponun toplam kapasitesinden daha az ürün konulacak olursa, ürün sahibi (Mudi) tüm deponun kirasını ödemekle yükümlüdür. Ürünün aynen depolanmasına ilişkin koşullar ilgili ürün tebliğlerinde belirtilmiştir.

Mislen: Mudiye ait ürünün, benzer kalite sınıfındaki ürünlerle bir arada depolanması durumudur. Burada aynı kalite sınıfındaki ürünler karıştırılarak aynı depolara konulur. Genellikle lisanslı depolarda mislen uygulaması yapılmaktadır.

Ürünü lisanslı depoya teslim etmek isteyen kişiler (mudiler) ürünlerini lisanslı depoya getirdikleri zaman araç bilgileri kayıt altına alınmakta ve mudiye bir kod verilmektedir. Mudiye ilişkin hiçbir kişisel bilgi paylaşılmamaktadır. Ürün ile dolu araç tartıldıktan sonra otomatik sondalar yardımıyla numune alınmakta ve yetkili sınıflandırıcı tarafından analize tabi tutulmaktadır.

Şekil 7. Lisanslı Depoya Ürün Girişi

Şekil 8. Lisanslı Depodan Ürün Çıkışı

Ürünün analiz değerleri mudiye gösterilerek onay alınmakta ve eğer mislen uygulaması yapılacaksa ürün hangi kalite sınıfındaysa o sınıftaki ürünlerin olduğu depoya yönlendirilmektedir. Aynen uygulamasında ise mudinin ürünü ayrı bir depoya konur ve diğer ürünler ile karıştırılmaz.

Lisanslı depoculuk sisteminde ürünün kalite özellikleri belli olduğu için satışı da kolaylaşmaktadır. Ayrıca, ödemesi yapılmamış olan ürünlerin depodan teslimi gerçekleştirilmediği için mudi açısından da ödemesini alamama riski son derece düşüktür. Ürünün teslim alınması aşamasında, elinde ürün senedini bulunduran kişi lisanslı depoya gelmekte, ürün senedi ile ilgili işlemleri yapılmakta, ürün teslimi aşamasında tekrar analiz yapılmakta ve bir sorun olmaması halinde ürün teslim edilmektedir.

Teslim edilen ürün ile teslim alınan ürün arasında kalite farklılıkları oluşabilmektedir. Teslim alınan ürün teslim edilen üründen daha kaliteli çıkarsa ilgili tebliğ gereğince; mudi tarafından ürünün niteliğine göre teslim tarihinde borsada oluşan ortalama fiyat baz alınarak kalite farklılığından doğan fiyat farkı indirim tarifesi olarak lisanslı depo işletmesine ödenmektedir. Eğer mudinin teslim aldığı ürün, teslim ettiği üründen daha düşük kalitede çıkarsa; lisanslı depo işletmesi tarafından ürünün niteliğine göre teslim tarihinde borsada oluşan ortalama fiyat baz alınarak kalite farklılığından doğan fiyat farkı prim olarak mudiye ödenmektedir.

4. DÜNYADA VE TÜRKİYE’ DE LİSANSLI DEPOCULUK UYGULAMALARI

Dünyada ve Türkiye’deki lisanslı depoculuk uygulamaları hakkında bilgiler bu bölümde verilecektir.

4.1. Dünyada Lisanslı Depoculuk Uygulamaları

Lisanslı depoculuk esas olarak pek çok Batı ülkesinde oldukça uzun yıllardır uygulanmakta olan bir sistemdir. Latin Amerika’daki uygulamalar 19. yüzyılın sonlarına doğru başlamıştır. Ancak, özellikle son yıllarda sistem daha fazla geliştirilmiş ve gelişmekte olan ülkelerin de ilgisini çekmeye başlamıştır. Lisanslı depoculuk ile ilgili yasal düzenlemeler gün geçtikçe daha fazla ülkede uygulamaya geçmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve bazı gelişmiş Avrupa ülkeleri çok uzun yıllardan beri lisanslı depoculuğu pek çok ürün çeşidinde ve organize bir şekilde uygulamaktadır. Bulgaristan, Macaristan, Kazakistan, Litvanya, Letonya, Slovakya ve Ukrayna gibi bazı ülkeler tüm yasal düzenlemelerini tamamlayarak, tam teşekküllü bir lisanslı depoculuk sistemine geçiş yapmışlardır. Sayılan ülkelerde üretilen tahılların çok büyük bir kısmı lisanslı depolarda muhafaza edilmekte ve ticaret de ürün senetleri aracılığıyla yapılmaktadır. Buna karşılık Rusya Federasyonu, Polonya, Romanya, Sırbistan, Hırvatistan ve Türkiye gibi ülkeler bazı temel yasal düzenlemeleri yapmalarına karşılık henüz sistemi tam olarak uygulamaya geçirememiştir (Höllinger, Rutten and Kiriakov, 2009).

Dünya genelinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) lisanslı depoculuğun en yaygın uygulandığı ülkedir. ABD’de 1917 yılından itibaren tarım ve gıda ürünlerinde ticareti düzenlemek ve kaliteyi artırmak amacıyla lisans uygulamasına başlanmıştır. Belirli ton ve kalitedeki ürünlerin üretim, ihracat, depolama ve dağıtım işlemleri lisansa tabi tutulmuştur. Lisans uygulaması üç farklı aşama için başlatılmıştır.

- i. Soğuk hava depoları
- ii. Hububat, pamuk ve yerbıstığı depoları
- iii. Üretim, işleme ve paketleme tesisleri

İlk madde ve 2. madde kapsamında verilen lisanslar, söz konusu işletmelerin uygun şartlarda çalıştığını denetlemektedir, 2. madde kapsamında verilen lisanslar aynı amacın yanı sıra ticari faaliyetleri düzenlemeyi hedeflemektedir. Madde 3 kapsamındaki lisanslı depoculuk uygulamaları buğday ve çavdar için Ağustos 1917 tarihinde, şeker rafinerileri ve şeker üreticileri için ise Eylül 1917 tarihinde başlamıştır. Bu kapsamda lisanslı depoculuğa elverişli ürünler; buğday, buğday unu, çavdar, çavdar unu, arpa, yulaf, mısır, pirinç, kuru fasulye, pamuk, yerfıstığı ve soya olarak belirlenmiştir (Doğaka, 2014).

ABD’de lisanslı depolar ile ilgili kanunun ilk hali 1916 yılında yürürlüğe girmiştir. 9 Kasım 2000 yılında Hububat Standartları ve Depoculuğun Geliştirilmesine yönelik yeni bir yasa çıkartılmış ve eski yasa bir anlamda modernize edilmiştir. 2000 yılında çıkan kanun ile Tarım Sekreterliği tarımsal depolara lisans verilmesi, bu depoların denetlenmesi ve elektronik ürün senetleri ile ilgili işlemlerin yapılmasına yönelik çalışmalarda yetkili kılınmıştır. Bunun yanı sıra bazı Emtia İşleri Müdürlükleri de konu ile ilgili çalışmalardan sorumlu tutulmuştur.

ABD’de “Depoculuk Kanunu” çerçevesinde kurulmuş bulunan 207 adet pamuk lisanslı deposu vardır ve bu depolar ülkede satılan pamuğun %45’inin ticari faaliyetlerini üstlenmektedir. 687 adet hububat lisanslı deposu ise tüm hububatın %48,2’sini elinde bulundurmaktadır. Bunların dışında 52 adet diğer ürünlere ait lisanslı depolar vardır. ABD’de 12.000’den fazla kişi denetçi, tartıcı, örnekleme ve sınıflandırıcı olarak istihdam edilmektedir (USDA 2011).

Kanada’da lisanslı depoculuk konusundaki ilk düzenlemeler 1971 yılında hububat ile başlamıştır. Kanada’daki hububat depoları aynı yıl 4 farklı kategoride sınıflandırılmıştır ve bu sınıflandırma günümüze kadar gelmiştir.

- i. Birincil hububat depoları (Primary); hububatı direkt olarak üreticiden depolamak veya sevk etmek ya da her ikisi için birden alan depolar.
- ii. İmalata yönelik hububat depoları (Process); hububatı direkt olarak işleme tesislerine aktarmak üzere satın alan ve depolayan birimlerdir.
- iii. Ana hububat depoları (Terminal); hububatı resmi muayene, tartım ve temizlik işlemlerinden sonra kabul edip depolayan ve ürün depodan çıkana kadar bakımını üstlenen depolardır.
- iv. Transfer depoları (Transfer); hububatı resmi olarak muayeneden geçip, tartıktan sonra başka depolara yollayan birimlerdir. Kanada’nın doğu bölgelerinde transfer depoları aynı zamanda ürünleri kabul etmekte ve temizledikten sonra depolamaktadır.

Kanada’da lisanslı depo işletmecilerinin de lisanslı depoculuk kapsamında işlem gören ürünlerin ticareti ile uğraşan kişilerin de lisans almaları gerekmektedir. Tahıl lisanslı depolarının ve tahıl ticaretinin kontrolü “Kanada Tahıl Komisyonu” tarafından gerçekleştirilmektedir. Söz konusu Komisyon lisanslı depoların maksimum depolama ücretlerini belirleme yetkisine sahip olmakla birlikte çoğu zaman ücret belirleme konusunu lisanslı depo işletmelerine bırakmaktadır. Benzer uygulama ABD’de de yapılmaktadır. Lisanslı depolar depolama ücretlerini belli bir düzeyin üzerine çıkartmadıkları sürece ücretlere müdahale edilmemektedir.

Kanada Tahıl Komisyonu tarafından açıklanan verilere göre 16 Haziran 2013 tarihi itibarıyla ülke genelinde 156 adet hububat lisanslı deposu bulunmaktadır. Bu depolar içerisinde en fazla görülen tip birincil hububat depoları (Primary) ve imalata yönelik hububat depolarıdır (Process) (Doğaka 2014).

Kanada’da özellikle tahılların büyük bir bölümü lisanslı depolar aracılığıyla ticarete konu olmaktadır. Vancouver lisanslı deposunun 150 yıllık bir geçmişi vardır ve günümüzde 1.700 kişiyi istihdam etmektedir. Vancouver’de bulunan bir lisanslı depo bölgesindeki tahılın neredeyse tamamını depolamakta ve ülke ihracatının büyük bir kısmı bu depodan yapılmaktadır. Vancouver tahıl deposunun kurulu kapasitesi 3 milyon ton olup, günümüzde tahıl ticaretinin en önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Söz konusu deponun kapasitesinin 5 milyon tona çıkartılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Vancouver tahıl deposunun yerleşimi özellikle uluslararası ticarete son derece elverişli bir şekilde dizayn edilmiştir. Deponun bir tarafı liman olup, diğer tarafında demiryolu bulunmaktadır. Büyük kapasiteli pek çok lisanslı depo ulaşım ağlarının merkezlerinde kurulmaktadır (Doğaka, 2014).

ABD ve Kanada dışında, Polonya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, İngiltere gibi ülkelerde de lisanslı depoculuk uygulamaları vardır. Son yıllarda Tanzanya, Zimbabve, Ghana gibi az gelişmiş ülkelerde tarımsal piyasaların düzenlenmesi ve tarımsal kalkınmayı sağlamak için lisanslı depoculuk konusunda çalışmalar yapılmaktadır (Doğaka, 2014).

Gelişmekte olan ülkelerin lisanslı depoculuk sistemine ilişkin tecrübeleri oldukça sınırlıdır ancak gittikçe gelişme göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerin bazılarında lisanslı depoculuk sistemi aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Endonezya’da lisanslı depoculuk sistemi iyi işlemekte ve pazarlama maliyetlerinin azaltılmasında etkili olmaktadır.
- Hindistan hükümeti konu ile ilgili yasal düzenlemeleri 2007 yılında yapmıştır (WDRA, 2015). Ancak, hükümetlerin piyasa fiyatlarına müdahaleleri nedeniyle lisanslı depoculuktan beklenen ekonomik kazançlar tam olarak hayata geçememektedir. Bununla birlikte lisanslı depoculuk sistemi sayesinde tarımsal kredi gereksinmesi için bir envanter ortaya konmuştur. Hindistan’da özellikle küçük üreticilerin sermaye sorununun çözümünde ürün senetlerinin büyük faydası olmuştur (Doğaka, 2014). Hindistan’da 123 adet farklı tarla bitkisi ve 26 bahçe bitkilerine ait ürün lisanslı depoculuk kapsamına alınmıştır. 2015 yılı itibarıyla ülkede 560 merkezi lisanslı depo ve 174 adet de tarım kredi kooperatiflerine ait lisanslı depo bulunmaktadır (WDRA, 2015).
- Ghana’daki ilk pilot uygulama 1993 yılında Afrika Kalkınma Bankası’nın desteklemeleri ile başlamıştır. Ardından, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) 2013 yılında Ghana’da 500 tonluk hububat deposu kurulması için kaynak sağlamıştır. Sistemin çalışma prensipleri ülkemizdeki gibidir. Ghana’da lisanslı depoculuk uygulaması yeni başladığı için deneme uygulaması niteliğinde olması açısından kuruluş kapasitesi oldukça düşük tutulmuştur (Doğaka, 2014).
- Latin Amerika’daki bazı ülkelerde de lisanslı depoculuk ve ürün senetleri uygulaması başlatılmıştır. Ancak, yanlış hükümet politikaları nedeniyle lisanslı depolar oldukça düşük bir karlılıkla çalışmış, hukuki altyapı yeterince iyi kurulamamış, yüksek faiz oranları, ürün derece ve standartlarının eksik olması gibi sebeplerle söz konusu depolar yaygınlaşamamıştır.
- Meksika’da şeker endüstrisi organizasyonu olan FORMA tarafından ürün senetleri çıkartılmış ve bu senetler özellikle Amerikan firmalarından sezonluk kredi sağlanmasında kullanılmıştır (Doğaka, 2014). Meksika’daki lisanslı depoculuk sisteminde ürün senedi ve rehin senedi olmak üzere iki farklı kıymetli evrak uygulaması bulunmaktadır. 2015 yılında Tarım Bakanlığı, Meksika Merkez Bankası ve Ulusal Bankacılık ve Menkul Değerler

Komisyonu bir toplantı yaparak, bu iki senedin kaldırılması ve tüm lisanslı depoculuk işlemleri için tek bir elektronik ürün senedi uygulamasına geçilmesi önerisinde bulunmuşlardır. Günümüzde bu konu üzerine çalışma yapılmaktadır (Elias, 2016).

Serbest piyasa ekonomisi konusunda tecrübesi sınırlı olan bazı ülkelerde de lisanslı depoculuk ve ürün senedi uygulamalarına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Söz konusu ülkeler genellikle geçiş ekonomisindeki ülkeler olarak adlandırılan ya eski Demirperde ülkeleri ya da parçalanmış ülkelerdir. ABD ve Dünya Bankası bu tip ülkelerde lisanslı depoculuk ve ürün senedi uygulamalarını geliştirmek üzere çalışmalar yapmaktadır. ABD ve Dünya Bankası'nın konu üzerine farklı ülkelere kaynak kullandırmasının temelinde yatan amaç dünya piyasalarının daha fazla ürün senedi ile ticaret yapmasını sağlamak ve dünyadaki sistemi de kendi sistemlerine yaklaştırmaktadır. Bu şekilde özellikle hububatta dünya ticaretine yön verme ve fiyatı belirlemede tek aktör olan ABD'nin ticari ağının gelişmesi ve ticaretin kolaylaşması sağlanacaktır (Doğaka, 2014). Bu da dikkat edilmesi gereken bir husustur. Her ne kadar tarım piyasalarında dünya ile entegre bir şekilde çalışmanın avantajları varsa da dünya piyasalarının bir ülkenin tekelinde şekillenmesi gelişmişlik farkları fazla olan ülkelere zarar verecektir.

4.2. Türkiye’de Lisanslı Depoculuk Uygulamaları

Ülkemizde lisanslı depoculuğa ilişkin ilk uygulamalar TMO tarafından başlatılmıştır. TMO 1993 – 2011 yılları arasında 2699 sayılı Umumi Mağazacılık Kanunu hükümlerine dayanarak makbuz senedi düzenleyerek emanet alımı yapmıştır. Bu uygulama ile yeterli deposu olmayan üretici ve diğer kesimlere depolama sağlayarak, ürünlerini hasat dönemi dışında pazarlama imkânı ve ürününü emanete bırakan kesimlerin makbuz senedi karşılığı finans elde etmeleri sağlanmıştır. TMO tüm ürünlerde emanet ve yerinde emanet alım uygulamasıyla emanet alımları teşvik ederek, ürün arzının hasat dönemi dışına çıkmasını, ürünün daha yüksek fiyattan pazarlanmasını ve lisanslı depoculuğa geçişe öncülük etmeyi amaçlamıştır. Makbuz Senedine Dayalı Kredi Uygulaması 2005 yılında başlatılmıştır. Krediden; üretici, tüccar ve sanayiciler yararlanmışlardır. TMO depolarına emanete bırakılan ürünler karşılığı alınan makbuz senetleri, TMO ile sözleşme imzalayan bankalara ciro edilerek kredi kullanılmıştır. Makbuz senetlerinin, TMO alım garantisi altında olması nedeniyle, senetlerin teminat kalitesi artmış, dolayısıyla kullanılan kredinin faizi düşük olmuştur. Bu krediler için ayrıca mali teşvikler de verilmiştir. TMO, umumi mağazacılığı sektöre tanıtarak lisanslı depoculuğun önünü açmıştır. Bu uygulamanın amacı lisanslı depoların kurulup yaygınlaştırılarak umumi mağazacılık faaliyetlerinin süreç içinde sonlandırılması olmuştur (Doğaka, 2014).

Türkiye'nin ilk vadeli işlemler borsası 19 Ekim 2001 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile İzmir’de kurulmuştur. Türkiye’de AB uyum sürecinde uygulamaya konulan yapısal reformlar ve düzenlemeler çerçevesinde, mevzuat altyapısı tamamlanan “Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu” 17 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 5300 Sayılı Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle beraber bu kanuna istinaden, uygulamaya yönelik olarak bugüne kadar ürün bazında tebliğler ve konu ile ilgili diğer yönetmelikler çıkartılmıştır. Türkiye’de ilk lisanslı depo Toprak Mahsulleri Ofisi ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nin öncülüğünde 26 Şubat 2010 tarihinde, “TMO- TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi” ismiyle Ankara’nın Polatlı ilçesine bağlı Üçpınar köyünde 40.000 tonluk kapasiteyle kurulmuştur. Şirket 12/07/2011 tarihi itibarıyla lisans olarak hizmet vermeye başlamıştır (Niyaz ve ark., 2012).

Ülkemizde 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununa istinaden, uygulamaya yönelik olarak bugüne kadar 4 adet Yönetmelik, 7 adet Tebliğ çıkarılmıştır (GTB, 2016). Her bir ürün için lisanslı depoların işleyişine dair kurallar ürün tebliğlerinde belirtilmektedir.

Tablo 13. Lisanslı Depoculuk Mevzuatı

Mevzuat Türü ve Adı	Resmi Gazete
Lisanslı Depoculuk Kanunu (5300 Sayılı)	17 Şubat 2005 ve 25730
Ürün İhtisas Borsalarının Kuruluş, İşleyiş ve Denetim Usul ve Esasları Hakkında Genel Yönetmelik	09 Mart 2005 ve 25750
Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans Alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelik	08 Ekim 2005 ve 25960
Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği	21 Aralık 2005 ve 26030
Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği	12 Kasım 2011 ve 28110
Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	12 Kasım 2011 ve 28110
Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	18 Ocak 2013 ve 28532
Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	18 Ocak 2013 ve 28532
Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Pamuk Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Zeytin Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Zeytinyağı Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Fındık Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Kuru Kayısı Lisanslı Depo Tebliği	12 Nisan 2013 ve 28616
Antepfıstığı Lisanslı Depo Tebliği	29 Eylül 2016 ve 29842

Kaynak: T.C. Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr>

GTB'nin verilerine göre 2016 yılı itibariyle 41 adet kuruluş izni alan lisanslı depo işletmesi bulunmaktadır. Buna karşılık lisans alan 17 işletme vardır. GTB istatistiklerinde detayları verilen 39 lisanslı depo işletmesi bulunmaktadır. Bunların %90'dan fazlasını hububat, baklagiller ve yağlı tohumlara ait lisanslı depolar oluşturmaktadır. 39 lisanslı depo işletmesinden 36 tanesi hububat, 2 tanesi fındık konusunda faaliyet gösterirken; pamuk, zeytin, zeytinyağı ve kuru kayısı için birer adet kuruluş izni almış lisanslı depo bulunmaktadır.

GTB tarafından yayınlanan istatistikler Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14. Lisanslı Depoculuğa İlişkin Veriler

Kuruluş İzni Verilen Lisanslı Depo İşletmesi	41
Lisans Verilen Lisanslı Depo İşletmesi	17
Yetkilendirilen Ticaret Borsası	9
Yetkili Sınıflandırıcı	11
Referans Yetkili Sınıflandırıcı	4
Mevcut Toplam Lisanslı Depo Kapasitesi	805.000 TON
41 Şirketin Öngörülen Toplam Kapasitesi	5.086.300 TON

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016. <http://icticaret.gtb.gov.tr/istatistikler/lisansli-depoculuk>

Tablo 15. Yetkili Ticaret Borsaları ve Referans Sınıflandırıcılar

Yetkili Ticaret Borsaları	Referans Yetkili Sınıflandırıcılar
1- Polatlı Ticaret Borsası	1- Toprak Mahsulleri Ofisi (Merkez Laboratuvarı)
2- Ankara Ticaret Borsası	2- Türk Standartları Enstitüsü
3- Bandırma Ticaret Borsası	3- Zeytincilik Araştırma İstasyonu Müdürlüğü
4- Lüleburgaz Ticaret Borsası	4- Ekonomi Bakanlığı Batı Anadolu Bölge Müd. İzmir Lab.
5- Çorum Ticaret Borsası	
6- Düzce Ticaret Borsası	
7- İzmir Ticaret Borsası	
8- Konya Ticaret Borsası	
9- Gaziantep Ticaret Borsası	

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016. <http://icticaret.gtb.gov.tr/istatistikler/lisansli-depoculuk>

Tablo 16. Yetkili Borsalar ve Anlaşmalı Oldukları Lisanslı Depo İşletmeleri

SIRA	BORSANIN ADI	LİSANS TARİHİ	LİSANSIN KAPSAMI	ANLAŞMALI OLDUĞU LİSANSLI DEPO İŞLETMELERİ
1	POLATLI TİCARET BORSASI	11/07/2011	ULUSAL	TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
2	ANKARA TİCARET BORSASI	28/09/2012	ULUSAL	TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
3	BANDIRMA TİCARET BORSASI	06/10/2015	ULUSAL	Tiryaki Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
				Marmarabirlik Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
4	LÜLEBURGAZ TİCARET BORSASI	17/08/2012	ULUSAL	Tmo-Tobb Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
5	ÇORUM TİCARET BORSASI	28/09/2012	ULUSAL	-
6	DÜZCE TİCARET BORSASI	15/11/2012	ULUSAL	TMO TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
7	İZMİR TİCARET BORSASI	21/02/2013	ULUSAL	Ege Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
8	KONYA TİCARET BORSASI	24/07/2013	ULUSAL	Gk Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
				Anadolu Selçuklu Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
				Kainat Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
				Toprak Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
				Çankırı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.
9	GAZİANTEP TİCARET BORSASI	03/11/2014	ULUSAL	Tiryaki Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş.

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016. <http://icticaret.gtb.gov.tr/istatistikler/lisansli-depoculuk>

Tablo 17. Faaliyet İzni Almış Olan Yetkili Sınıflandırıcılar

Faaliyet İzni Alan Yetkili Sınıflandırıcılar	FAALİYET KONUSU	BULUNDUĞU YER	LİSANS TARİHİ
1- Polatlı Ticaret Borsası (Hububat Teknolojileri Laboratuvarı)	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHUMLAR	POLATLI	13/06/2011
2- Bandırma Ticaret Borsası (Hububat Laboratuvarı)	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHUMLAR	BANDIRMA	02/07/2012
3- Ankara Ticaret Borsası (Hububat Teknolojileri Laboratuvarı)	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHUMLAR	Ahiboz/GÖLBAŞI	05/07/2012
4- Lüleburgaz Ticaret Borsası (Hububat Teknolojileri Laboratuvarı)	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHUMLAR	LÜLEBURGAZ	05/07/2012
5- Çorum Ticaret Borsası (Hububat Laboratuvarı)	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHUMLAR	ÇORUM	31/07/2012
6- Konya Laboratuvar ve Depoculuk Tarım Gıda Enerji A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHUMLAR	KONYA	13/03/2014
7- Gaziantep Ticaret Borsası Laboratuvar ve Depoculuk A.Ş.	HUBUBAT, BAKLAGİLLER,	GAZİANTEP	03/07/2014

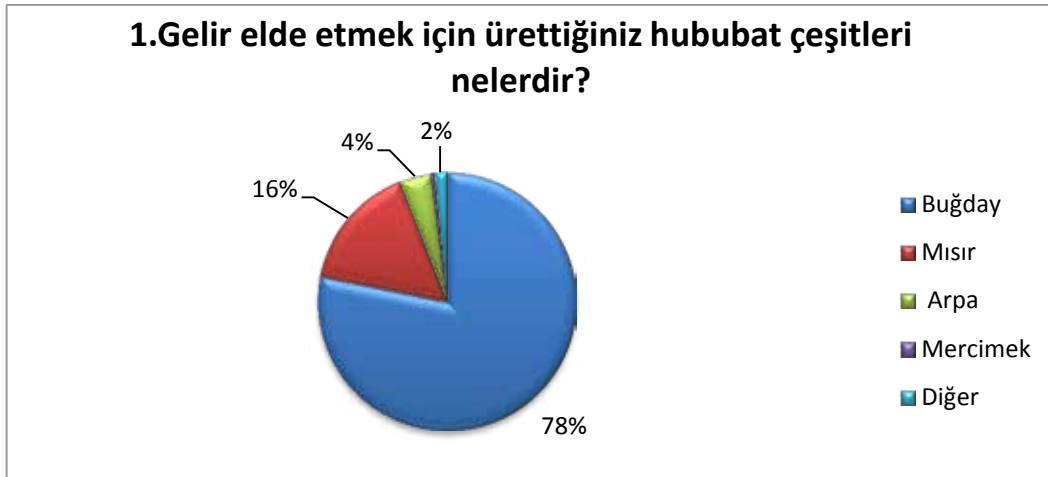
	YAĞLI TOHUMLAR		
8- Edirne Ticaret Borsası (Ürün Laboratuvarı)	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHUMLAR	EDİRNE	1/08/2014
9- İzmir Ticaret Borsası Laboratuvar AR-GE ve Danışmanlık Hizmetleri A.Ş.	PAMUK	İZMİR	31/12/2014
10- NANOLAB Laboratuvar Hizmetleri Limited Şirketi	ZEYTİN	BURSA	03/11/2015
11- Adana Ticaret Borsası (Tarımsal Ürün Analiz Laboratuvarı)	HUBUBAT, BAKLAGİLLER, YAĞLI TOHUMLAR	ADANA	15/07/2016

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2016. <http://icticaret.gtb.gov.tr/istatistikler/lisansli-depoculuk>

5. TRC3 BÖLGESİ LİSANSLI DEPOCULUK İHTİYAÇ ANALİZİ

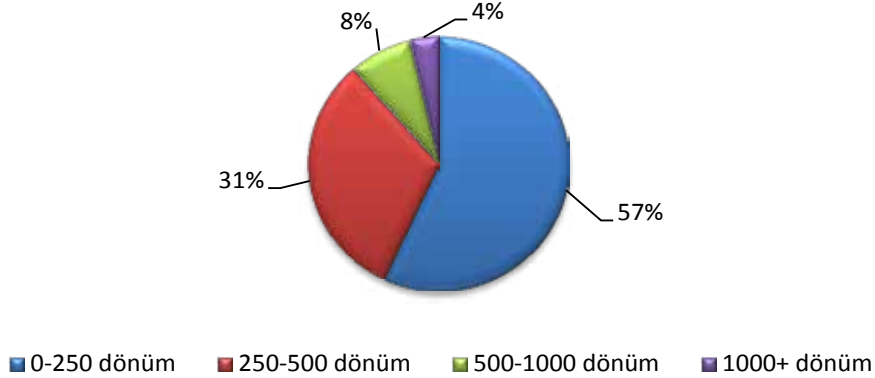
Bölgede hububat lisanslı deposu kurulması konusunda hem üreticiler hem de tüccar ve sanayiciler ile bir ihtiyaç analizi anket çalışması gerçekleştirilmiştir. 01.12.2016 – 21.12.2016 tarihleri arasında TRC3 Bölgesinde 4 ilde(Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) 578 çiftçi ile 337 tüccar ve sanayiciye yönelik iki grup olmak üzere toplam 915 anket yapılmıştır. Söz konusu ihtiyaç analizinin sonuçları çiftçiler ve tüccar–sanayiciler için ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

5.1. TRC3 Bölgesi Çiftçiler İçin Lisanslı Depoculuk İhtiyaç Analiz Anketi Sonuçları

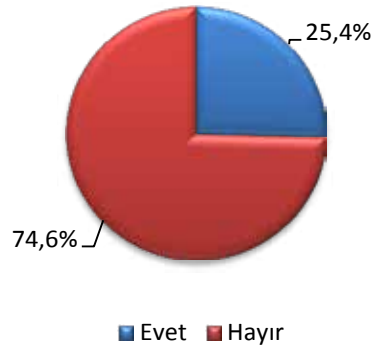
Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin birinci maddesi; “Gelir elde etmek için ürettiğiniz hububat çeşitleri nelerdir?” şeklindedir. Bu soruya, ankete katılanların % 78’i “Buğday” cevabını vermiştir, “Mısır” diyenlerin oranı yaklaşık % 16, “Arpa” diyenlerin oranı % 4’dür. Katılımcıların %2’si ise “diğer” seçeneğini tercih etmiştir. Bu soruya verilen cevaplar, TRC3 bölgesinde en çok üretilen hububat ürününün Buğday olduğunu göstermektedir. Buğdaydan sonra en çok üretilen hububat ise mısırdır.

2. Ortalama kaç dönüm alanda hububat üretiyorsunuz?

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin ikinci maddesi; “Ortalama kaç dönüm alanda hububat üretiyorsunuz?” şeklindedir. Bu soruya, katılımcıların % 56.9’u “0-250 dönüm” cevabını vermiştir. Bu soruya “250-500 dönüm” diyenlerin oranı % 31.7’dir. “500-1000 dönüm” diyenlerin oranı % 7.7’dir. Son olarak katılımcıların % 3.7’si ise “1000 + dönüm” seçeneğini işaretlemiştir. Bu soruya verilen cevaplar, TRC3 bölgesinde çiftçilerin büyük bir bölümünün 0-250 ve 250-500 dönüm arazi üzerinde hububat üretimi yaptığını göstermektedir.

3. Hububat deponuz var mı?

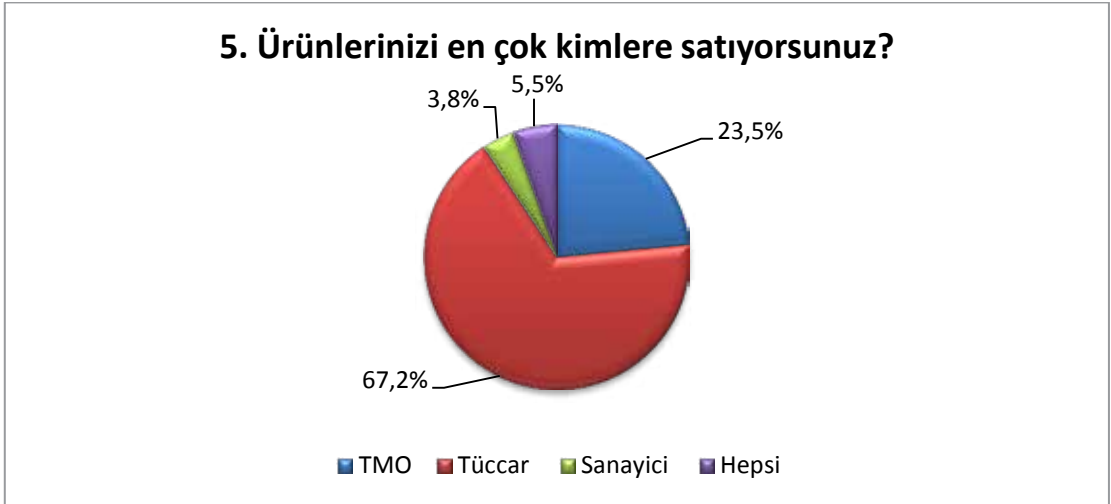
Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin üçüncü maddesi; “Hububat deponuz var mı?” şeklindedir. Bu soruya, katılımcıların % 74,6’sı “Evet” demiştir. Ankete katılanların % 25,4’ü ise “Hayır” diyerek hububat depolarının olmadığını beyan etmiştir.

4. Evet ise niteliği ve kapasitesi nedir?

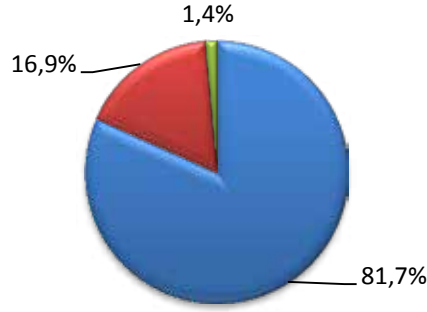
Bir önceki maddenin devamı olan “Evet ise niteliği ve kapasitesi nedir?” sorusuna katılımcıların %74,9’u “Adi Depo” cevabını vermiştir. % 14,7 oranında ise özel silosunun olduğunu bildirmiştir. Katılımcıların % 5,7’si ise “Kapalı bir alanın” olduğunu iletmiştir. % 2,1 oranında ise “diğer” seçeneği işaretlenmiştir. Bu soru ile altı çizilmesi gereken husus şudur: Her ne kadar bir önceki soruda çiftçilerin %74’6’sı “hububat depom var” demiş olsa da, bahsi geçen depoların modern nitelikte olmadığı ve çiftçilerin lisanslı depolara ihtiyaç duydukları verilen cevaplardan kolaylıkla görülmektedir.

5. Ürünlerinizi en çok kimlere satıyorsunuz?

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin beşinci maddesi; “Ürünlerinizi en çok kimlere satıyorsunuz?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 67,2’si ürünlerini tüccarlara sattığını beyan etmiştir. Bu soruya cevap verenlerin % 23,5 ise, ürünlerini Toprak Mahsulleri Ofisi’ne sattıklarını bildirmişlerdir. Ürünlerini sanayicilere satanların oranı % 3,8’dir. Hepsine satanların oranı ise % 5,5’tir.

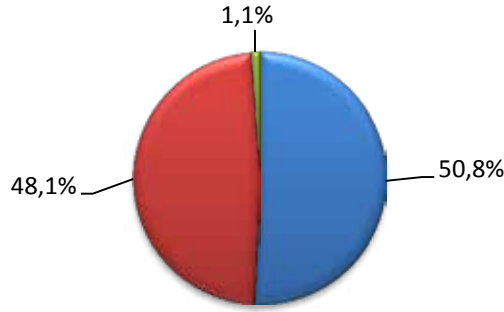
6. Ürününüzü ne zaman satıyorsunuz?

- Tamamını hasattan hemen sonra
- Bir kısmını hasattan sonra, bir kısmını daha sonraki aylarda
- Diğer

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin altıncı maddesi; “Ürününüzü ne zaman satıyorsunuz?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 82,3’ü ürünlerinin tamamını hasattan hemen sonra sattığını ifade etmiştir. Ürününün bir kısmını hasattan sonra, bir kısmını sonraki aşamada sattığını söyleyenlerin oranı % 17’dir. Diğer seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise % 1, 4’tür.

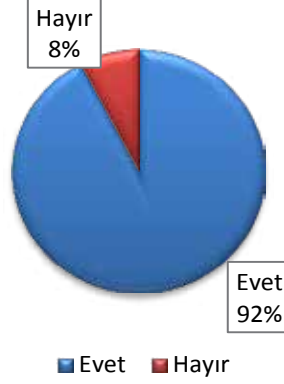
7. Tamamını hemen satıyorsanız neden?

- Depom olmadığı için
- Para ihtiyacı nedeniyle
- Diğer

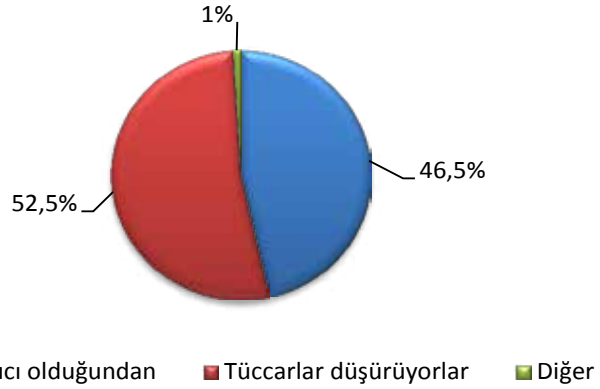
Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin yedinci maddesi; “Ürünlerinizi en çok kimlere satıyorsunuz?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 45,7 ‘si depoları olmadığı için ürünlerinin tamamını hemen sattıklarını bildirmişlerdir. Çiftçilerin % 43, 3’ü ise para ihtiyacı nedeni ile hasattan hemen sonra satış gerçekleştirdiklerini iletmışlerdir.

8. Hasat döneminde hububat fiyatları düşüyor mu?

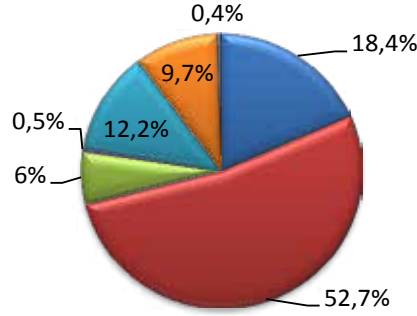
Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin sekizinci maddesi; “Hasat döneminde hububat fiyatları düşüyor mu?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 92’si hasat döneminde hububat fiyatlarının düşmesinden şikâyetlerini beyan etmiştir. Hububat fiyatlarının hasat döneminde düşmediğini belirtenlerin oranı ise % 8’dir.

9. Evet ise sizce neden düşüyor?

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin dokuzuncu maddesi; “Evet ise sizce neden düşüyor?” şeklinde bir önceki maddeyle bağlantılı olarak sorulmuştur. Çiftçilerin % 52,5’i “çok satıcı olduğundan” seçeneğini işaretlemiştir. % 46,5 oranında ise bu düşüşü tüccarların fiyatı düşürmesine bağlamıştır. Katılımcıların % 1’i ise diğer unsurları işaret etmiştir.

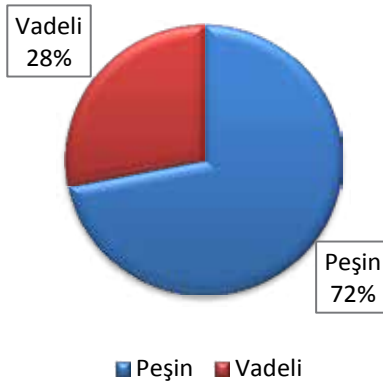
10. Üretime başlamadan önce girdileri almak için gerekli parayı nasıl temin ediyorsunuz?

- Hasatta ödemek üzere esnaftan (Vadeli)
- Banka Kredisi
- Tüccardan Avans
- Diğer
- Kendi sermayemden
- Kredi Kooperatifi
- Akraba/Eş-dost

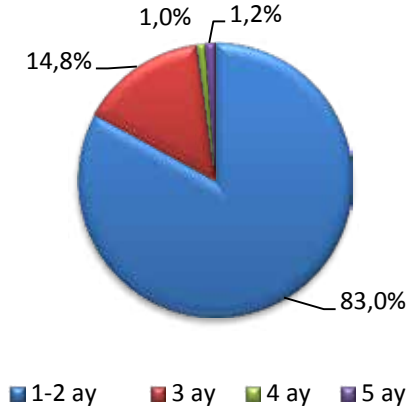
Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin onuncu maddesi; “Üretime başlamadan önce girdileri almak için gerekli parayı nasıl temin ediyorsunuz?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 52,6’sı kendi sermayelerinden karşıladıklarını, % 18’i hasatta ödemek üzere esnaftan borçlandıklarını ve % 6’sı ise banka kredisi kullandığını ifade etmiştir.

11. Ürününüzü genellikle peşin mi vadeli mi satıyorsunuz?

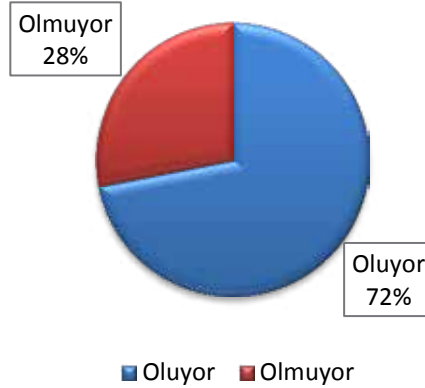
Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on birinci maddesi; “Ürününüzü genellikle peşin mi vadeli mi satıyorsunuz?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 72’si ürünlerini peşin sattığını bildirmiştir. Geriye kalanlar ise % 28 oranında vadeli satışı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

12. Vadeli satıyorsanız genellikle kaç ay vadeli?

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi anketi için hazırlanmış sorulardan on ikincisi; “Vadeli satıyorsanız genellikle kaç ay vadeli?” şeklindedir. Çiftçilerin % 83’ü ürünlerini 1-2 aylık vade ile sattığını ifade etmiştir. Çiftçilerin % 14,8’i ise ürünlerini 3 aylık vade ile sattığını iletmiştir. Küçük bir kısmı ise (%1 ve 1,2) ürünlerini 4 veya 5 aylık vade ile sattığını belirtmiştir.

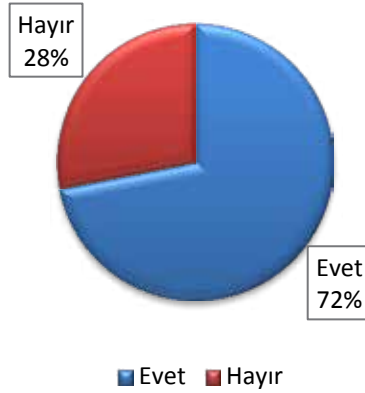
13. Vadeli satıyorsanız paranızı hiç alamadığınız oluyor mu?

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on üçüncü maddesi; “Vadeli satıyorsanız paranızı hiç alamadığınız oluyor mu?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 72’si satış sonrası para alamama durumu ile karşılaştıklarını iletmiştir. Çiftçilerin % 28’i ise bu durumun söz konusu olmadığını bildirmiştir.

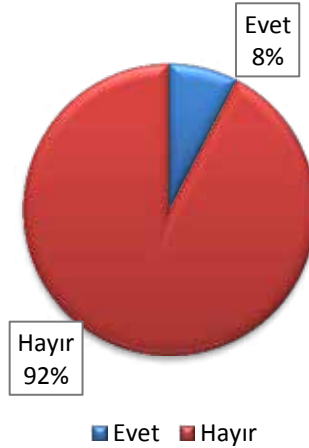

14. Lisanslı depoculuk sistemini daha önce duydunuz mu?

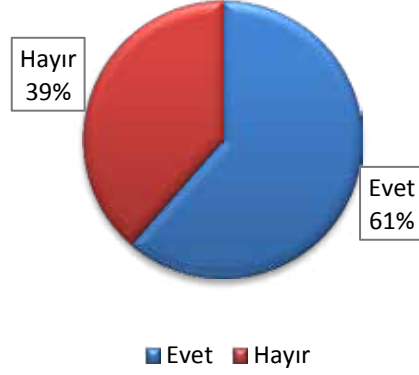
Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on dördüncü maddesi; “Lisanslı depoculuk sistemini daha önce duydunuz mu?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 72’si bu soruya “Evet” demiştir, % 28’i ise bu soruyu “Hayır” şeklinde cevaplandırmıştır.

15. Duyduysanız lisanslı depoculuk hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?

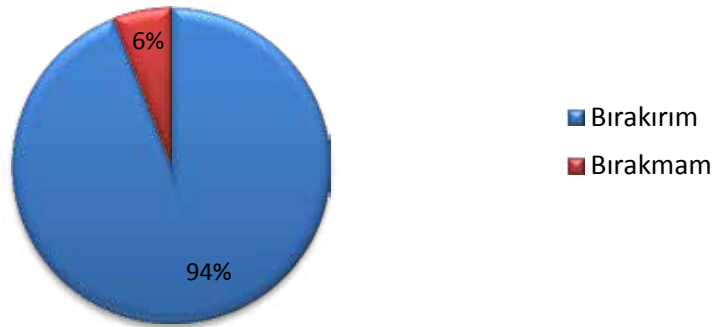
Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on beşinci maddesi; “Duyduysanız lisanslı depoculuk hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 92’si bu soruya “Hayır” demiştir, % 8’i ise bu soruyu “Evet” şeklinde cevaplandırmıştır.

16. Duyduysanız lisanslı depolara bırakılan tahıl için sağlanan vergi avantajları hakkında yeterli bilginiz var mı?

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on altıncı maddesi; “Duyduysanız lisanslı depolara bırakılan tahıl için sağlanan vergi avantajları hakkında yeterli bilginiz var mı?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 61’i bu soruya “Evet” demiştir, % 39’u ise bu soruyu “Hayır” şeklinde cevaplandırmıştır.

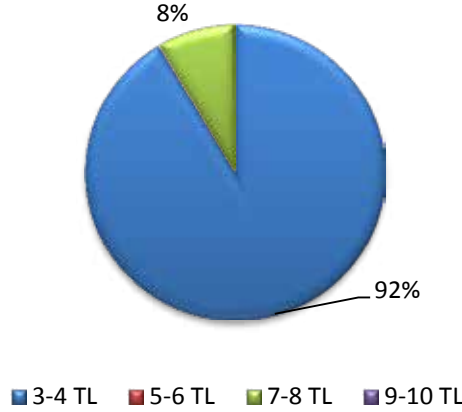
17. Ürünleri laboratuvarında analiz ederek stoklayan ve uygun kredi sağlayan, elektronik ortamda satış imkânı sağlayan veyamodern, güvenli ve devlet denetiminde bir depolama sistemi olsa, uygun bir depo kirası karşılığında bu depolara ürününüzü bırakır mısınız?

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on yedinci maddesi; “Ürünleri laboratuvarında analiz ederek stoklayan ve uygun kredi sağlayan, elektronik ortamda satış imkânı sağlayan veya aynı miktar ve kalitede ürünü iade eden, modern, güvenli ve devlet denetiminde bir depolama sistemi olsa, uygun bir depo kirası karşılığında bu depolara ürününüzü bırakır mısınız? ” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 94’ü bu soruyu “Evet”, % 6’sı ise “Hayır” şeklinde cevaplandırmıştır.

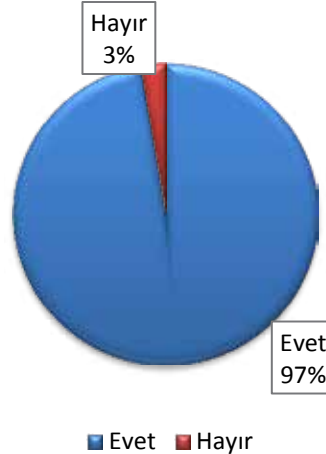
Bu soru göstermektedir ki çiftçilerin hemen hemen tamamı lisanslı deponun olması halinde ürünlerini rahatlıkla bu depolara bırakacaklarını bildirmiştir.

18. Sizce bu tür bir depolama sisteminde depo kira ücreti ton başına aylık kaç TL civarında olmalıdır?

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on sekizinci maddesi; “Sizce bu tür bir depolama sisteminde depo kira ücreti ton başına aylık kaç TL civarında olmalıdır?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin büyük kısmı (% 92) depo kira ücreti olarak ton başına 3-4 TL olması gerektiğini bildirmişlerdir. % 8 oranında ise 7-8 TL seçeneğini işaretlemiştir.

19. TRC-3 (Batman, Mardin, Şırnak, Siirt) Bölgesinde hububat için lisanslı depo kurulmasını ister misiniz?

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on dokuzuncu maddesi; “TRC-3 (Batman, Mardin, Şırnak, Siirt) Bölgesinde hububat için lisanslı depo kurulmasını ister misiniz?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 97’si bu soruyu “Evet”, % 3’ü ise “Hayır” şeklinde cevaplandırmıştır.

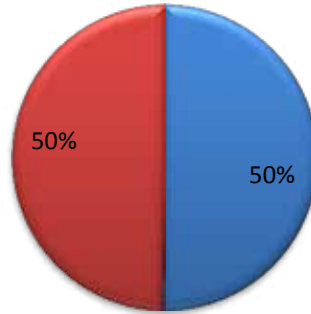
20. İstiyorsanız sizce Batman'da kurulması düşünülen lisanslı depo nereye kurulmalıdır?

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin yirminci maddesi; “İstiyorsanız sizce Batman’da kurulması düşünülen lisanslı depo nereye kurulmalıdır? ” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 57,3’ü lisanslı deponun Batman-Siirt kara yolu üzerine kurulmasını istemiştir. Çiftçilerin % 16,2’si Hasankeyf- Mardin yolunu tercih etmiştir. “Batman- Diyarbakır yolu” seçeneğini işaretleyenlerin oranı %16’dır. Ankete katılanların % 10,5 ise Batman- Silvan yolunu tercih etmiştir.

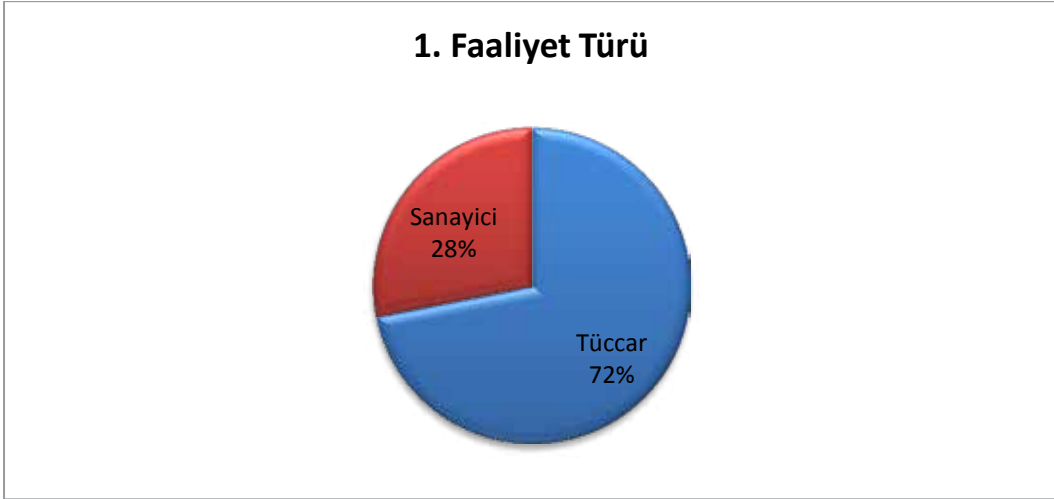
21. Bilgisayar kullanmayı biliyor musunuz?

■ Evet ■ Hayır

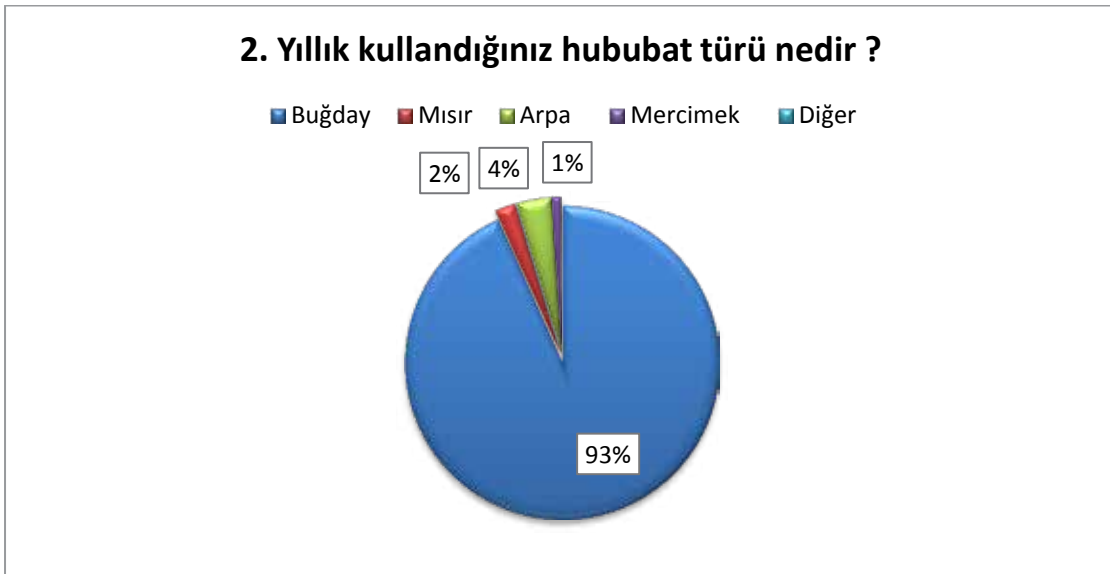

Çiftçiler için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin yirmi birinci maddesi; “Bilgisayar kullanmayı biliyor musunuz?” şeklinde sorulmuştur. Çiftçilerin % 50’si bu soruya “Evet” demiştir. Çiftçilerin diğer bir yarısı ise bu soruyu “Hayır” şeklinde cevaplandırmıştır.

5.2. TRC3 Bölgesi Tüccar-Sanayici İçin Lisanslı Depoculuk İhtiyaç Analizi Anketi Sonuçları

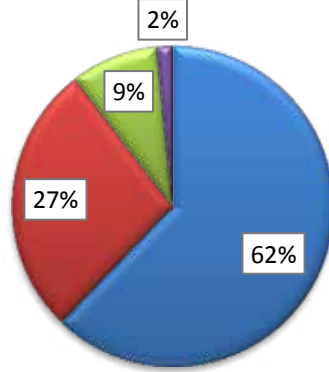
TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin birinci maddesi olan "Faaliyet Türü" sorusu katılımcının sanayici mi tüccar mı olduğunu belirleme amaçlıdır. Katılımcıların % 72'si "Tüccar", % 28'i ise "Sanayici" olduğunu belirtmiştir.

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin ikinci maddesi; "Yıllık kullandığınız hububat türü nedir?" şeklinde sorulmuştur. Bu soruya cevap veren katılımcıların % 93'ü "Buğday" % 4'ü Arpa, % 2'si "Mısır" ve % 1'i ise "Mercimek" üzerine yoğunlaştıklarını ifade etmiştir.

3. Kendinize ait deponuz var mı?

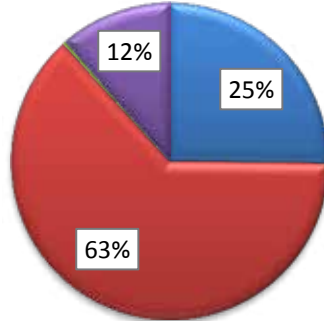
■ Evet ■ Kiralıyorum ■ Silom var ■ Hayır

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin üçüncü maddesi; “Kendinize ait deponuz var mı?” şeklinde sorulmuştur. Bu soruya cevap veren katılımcıların % 62’si kendisine ait deposunun olduğunu, % 27’si depoları kiraladığını ifade etmiştir. Katılımcıların % 9’u silosunun olduğunu, % 2’si ise deposunun olmadığını bildirmiştir.

4. Ürünü daha çok kimlerden satın alıyorsunuz?

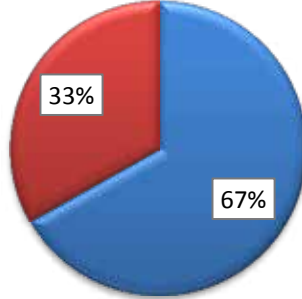
■ Tüccardan ■ Çiftçiden ■ TMO’dan ■ Hepsinden

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin dördüncü maddesi; “Ürünü daha çok kimlerden satın alıyorsunuz?” şeklinde sorulmuştur. Bu soruya cevap veren katılımcıların % 63’ü ürünlerini daha çok çiftçilerden, % 25’i tüccardan, %12’si ise “hepsinden” satın aldığını ifade etmiştir.

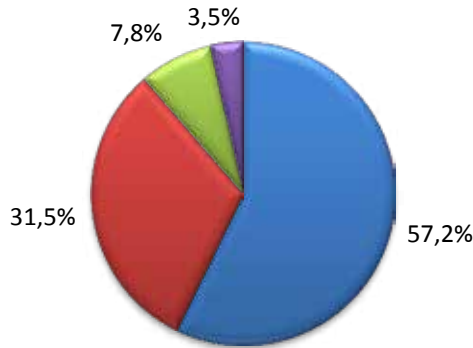
5. Yıllık hububat ihtiyacınızın ne kadarlık kısmını hasat döneminde alıyorsunuz?

■ Bir kısmını ■ Tamamını

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin beşinci maddesi; “Yıllık hububat ihtiyacınızın ne kadarlık kısmını hasat döneminde alıyorsunuz?” şeklinde sorulmuştur. Bu soruya cevap veren katılımcıların % 67’si “bir kısmını”, % 33’ü ise ürünlerinin tamamını hasat döneminde aldığını beyan etmiştir.

6. Bir kısmını satın alıyorsanız neden?

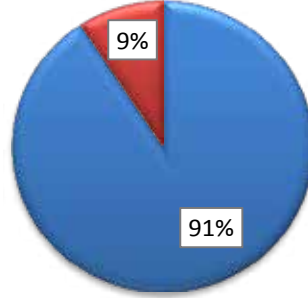
■ Yeterli depolama imkânım olmadığından
■ Finansman gücüm yeterli olmadığından
■ İstediğim çeşit ve standartta yeterli ürün bulamadığım için
■ Hepsi

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin altıncı maddesi; “Bir kısmını satın alıyorsanız neden?” şeklinde sorulmuştur. Bu soruya cevap veren katılımcıların %57,2’ si yeterli depolama imkânı olmadığından, %31,5’i finansman gücü yeterli

olmadığından, %7,8'i istediği çeşit ve standartta ürün bulamadığından satın aldıkları ürünlerin bir kısmını hasat döneminde aldıklarını belirtmişlerdir.

7. Yeterli depolama ve finansman imkânınız olsa hasat döneminde daha fazla ürün satın almayı düşünür müsünüz?

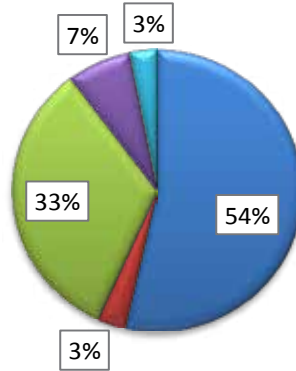
■ Evet ■ Hayır

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin yedinci maddesi; “Yeterli depolama ve finansman imkânınız olsa hasat döneminde daha fazla ürün satın almayı düşünür müsünüz?” şeklinde sorulmuştur. Ankete katılanların % 91'i bu soruya “Evet”, % 9'u ise “Hayır” demiştir.

8. Ürünü çoğunlukla kime satıyorsunuz?

■ Kendim işliyorum ■ TMO ■ Sanayici ■ Tüccar ■ Diğer

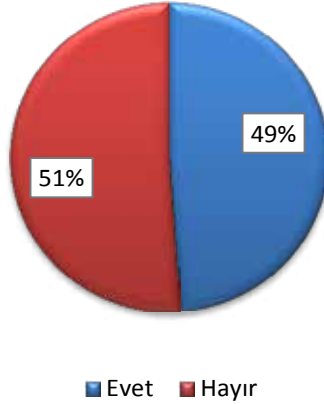

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin sekizinci maddesi; “Ürünü çoğunlukla kime satıyorsunuz?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcıların %54'ü ürünü kendi işlediğini belirtirken % 33'ü ürünü sanayiye sattığını bildirmiştir. Tüccarlara satışın oran %

7'dir. TMO'ya satanların oranı ise % 3'tür. Katılımcıların % 3'ü ise diğer kişi veya kurumlara sattıklarını bildirmiştir.

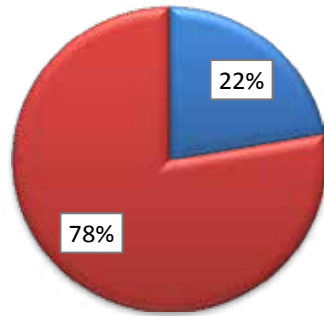
9. Hasattan sonra depolanan ürünün satışa kadar geçen sürede kalitesinin korunabildiğini düşünüyor musunuz?

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin dokuzuncu maddesi; "Hasattan sonra depolanan ürünün satışa kadar geçen sürede kalitesinin korunabildiğini düşünüyor musunuz?" şeklinde sorulmuştur. Katılımcıların % 51'i bu soruya "Evet", % 49'u ise "Hayır" demiştir.

10. TRC-3 (Batman, Mardin, Siirt, Şırnak) Bölgesindeki depo standartlarının uygun şartlarda ve tahıl stoklamak için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

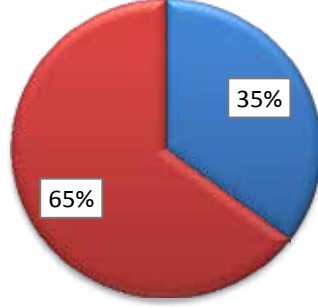
■ Evet ■ Hayır

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin onuncu maddesi; "TRC-3 (Batman, Mardin, Siirt, Şırnak) Bölgesindeki depo standartlarının uygun şartlarda ve tahıl stoklamak için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?" şeklinde sorulmuştur. Katılımcıların % 78'i bu soruya "Evet", % 22'si ise "Hayır" demiştir.

11. Lisanslı depoculuk sistemini daha önce duydunuz mu?

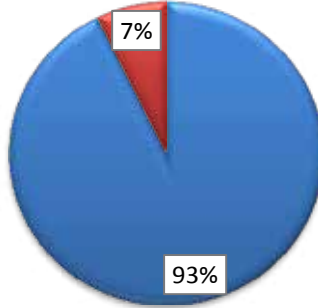
■ Evet ■ Hayır

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on birinci maddesi; "Lisanslı depoculuk sistemini daha önce duydunuz mu?" şeklinde sorulmuştur. Katılımcıların % 65'i "Evet", % 35'i ise "Hayır" demiştir.

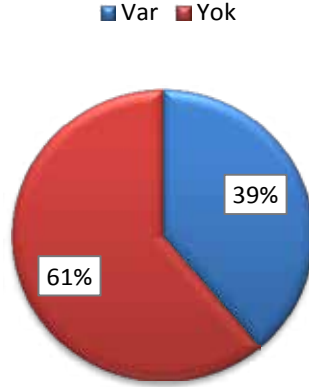
12. Duyduysanız lisanslı depoculuk konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?

■ Evet ■ Hayır

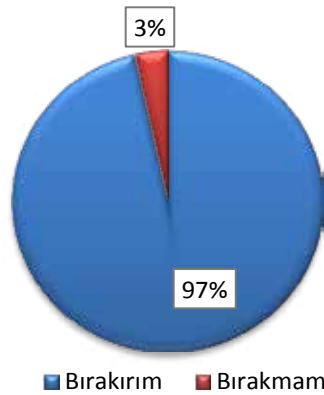
TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on ikinci maddesi; "Duyduysanız lisanslı depoculuk konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?" şeklinde sorulmuştur. Katılımcıların % 93'ü bu soruya "Evet" demiştir. Buna karşın katılımcıların % 7'si ise bu soruya "Hayır" demiştir.

13. Duyduysanız lisanslı depolara bırakılan tahıl için sağlanan vergi avantajları ve depo kira desteği hakkında yeterli bilginiz var mı?

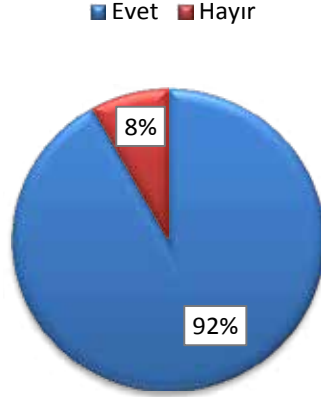
TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on üçüncü maddesi; “Duyduysanız lisanslı depolara bırakılan tahıl için sağlanan vergi avantajları ve depo kira desteği hakkında yeterli bilginiz var mı?” şeklinde sorulmuştur. Ankete katılanların % 61’i bu soruya “Yok”, % 39 ‘u ise bu hususta yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir.

14. Ürünleri laboratuvarında analiz ederek stoklayan ve uygun kredi sağlayan, elektronik ortamda satış imkânı sağlayan, modern güvenli ve devlet denetiminde bir depolama sistemi olsa, uygun bir depo kirası karşılığında bırakır mısınız?

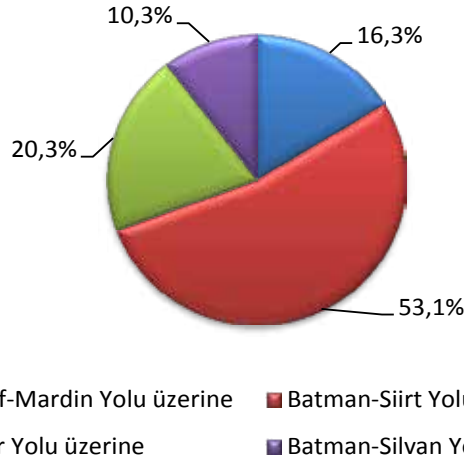
TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on dördüncü maddesi; “Ürünleri laboratuvarında analiz ederek stoklayan ve uygun kredi sağlayan, elektronik ortamda satış imkânı sağlayan veya aynı miktar ve kalitede ürünü iade eden, modern güvenli ve devlet denetiminde bir depolama sistemi olsa, uygun bir depo kirası karşılığında bırakır mısınız?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcıların % 97’si bu soruya “bırakırım”, % 3’ü ise “bırakmam” cevabını vermiştir.

15. TRC-3 (Batman, Mardin, Şırnak, Siirt) Bölgesinde hububat için lisanslı depo kurulmasını ister misiniz?

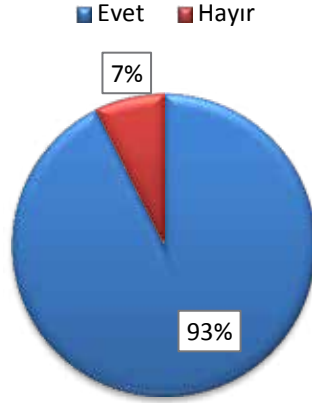
TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on beşinci maddesi; “TRC-3 (Batman, Mardin, Şırnak, Siirt) Bölgesinde hububat için lisanslı depo kurulmasını ister misiniz?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcıların % 92’si bu soruya “Evet” demiştir. % 8 civarında katılımcı ise bu soruya “Hayır” demiştir.

16. İstiyorsanız sizce Batman’da kurulması düşünülen lisanslı depo nereye kurulmalıdır?

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on altıncı maddesi; “İstiyorsanız sizce Batman’da kurulması düşünülen lisanslı depo nereye kurulmalıdır?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcıların % 53’ü Batman Siirt yolunu tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Batman – Diyarbakır yolunu isteyenlerin oranı % 20,3 ‘tür. Katılımcıların % 16,3’ü Batman-Hasankeyf – Mardin yolu üzerini işaret etmiştir. Batman – Silvan yolu diyenlerin oranı ise % 10,3’tür.

17. Çiftçilere üretim sezonu öncesi avans veriyor musunuz?

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on yedinci maddesi; “Çiftçilere üretim sezonu öncesi avans veriyor musunuz?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcıların % 93’ü bu soruya “Evet” demiştir. % 7 civarında katılımcı ise çiftçilere üretim öncesi avans vermediğini belirtmiştir.

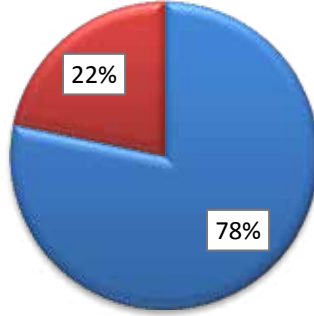
18. Evet ise; avans verdiğiniz üreticinin ürününü satın alıyor musunuz?

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış anketin on sekizinci maddesi; “Evet ise; avans verdiğiniz üreticinin ürününü satın alıyor musunuz?” şeklinde olmuştur. Katılımcıların % 84,6’sı bu soruya “Evet” demiştir. Yine % 8,5 oranındaki katılımcı “Bazen sadece verdiğim avans bedelini alıyorum” ve % 6,9 oranındaki katılımcı ise “Hayır” demiştir.

19. Bilgisayar kullanmayı biliyor musunuz?

■ Evet ■ Hayır

TRC3 bölgesi Tüccar- Sanayici için lisanslı depoculuk ihtiyaç analizi için hazırlanmış son soru; "Bilgisayar kullanmayı biliyor musunuz?" şeklinde olmuştur. Katılımcıların %78'i bu soruya "Evet" buna karşın % 22'si ise "Hayır" demiştir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Gelişmiş ülkelerde yüz yıllık bir geçmişe sahip olan lisanslı depoculuk sistemi özellikle son yıllarda hak ettiği önemi ülkemizde de görmeye başlamıştır. Özellikle tarım ürünlerinde vadeli opsiyon borsasına geçiş çalışmaları ve yapılacak teknolojik altyapı yatırımları ile ülkemizin Orta Doğu ve Kafkasları da kapsayan bölgesel bir sistem oluşumuna önderlik etmesi dikkat çekicidir. Makro ölçekte sermayenin tabana yayılması gibi yararları dışında mikro ölçekte çiftçi ve üreticilerin finansal ihtiyaçlarının karşılanması ve ürün kaybının engellenmesini sağlayan lisanslı depoculuk sistemi günümüz tarım çevreleri için ciddi derecede önem arz etmektedir.

TRC3 bölgesinde bulunan 4.486.000 da (dekar) ekilebilir tarım arazisinin yaklaşık %80'inde hububat üretilmektedir. Üretilen yıllık hububat miktarı ortalama 2.350.000 tondur. Bu miktar, gelişmiş bir ülke olan ABD örneği ile kıyaslandığında TRC3 bölgesinde üretilen hububatın yaklaşık 1.150.000 tonunun lisanslı depoculuk sistemine dâhil olması gerektiğini göstermektedir. Buna rağmen bölgede henüz lisanslı depo bulunmaması mevcut durumu gözler önüne sermektedir.

Proje kapsamında Batman, Mardin, Siirt, Şırnak illerinde hedef kitleye yönelik iki farklı anketle çiftçi (578), tüccar ve sanayiciden (337) oluşan toplam 915 katılımcıdan elde edilen veriler bölgenin hububat amaçlı lisanslı depo ihtiyacını ve yöredeki tarım çevrelerinin bu doğrultudaki isteğini nedenleriyle beraber gözler önüne sermektedir. Bununla birlikte elde edilen veriler lisanslı deponun şeklini de belirleyici niteliktedir. Elde edilen verilere göre;

TRC3 bölgesinde çiftçilerin hububat üretimlerinin %94'ünü buğday ve mısır (%78 buğday, %16 mısır) oluştururken tüccar ve sanayicide bu oran %95 (%93 buğday %2 mısır) seviyesindedir. Veriler bu bağlamda kurulması beklenen deponun iki ürün üzerine yoğunlaşması gerektiğini göstermektedir. Her 4 çiftçiden 3'ünün herhangi bir deposu olmamakla beraber mevcut depoların %85'i adi veya ilkel depo statüsündedir. Tüccar ve sanayicilerin sahip oldukları mevcut depolar ise lisanslı depo standartlarına uygun değildir. Nitekim tüccar ve sanayicilerin yarısı satışa kadar geçen sürede ürün kalitesinin korunmadığını belirtmekle beraber bölgedeki depoların miktar ve kalite olarak yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Mevcut depolarda ürünlerin sağlıklı bir şekilde korunamaması, üründe miktar ve kalite kayıplarına neden olmaktadır. Bu duruma çiftçi üzerinde oluşan diğer baskıların da eklenmesiyle hasat döneminde, %82 gibi yüksek bir oranda arz yığılması oluşmaktadır. Çiftçilerin %46'sı depoları olmadığından %43'ü ise acil para ihtiyacı nedeniyle mahsulün tamamını hasatta sattıklarını ifade etmektedirler. Bununla birlikte bölge çiftçilerinin ürünlerinin %67'lik bölümünün tüccar tarafından alınıyor olması fiyat kontrolünün tüccarda olduğunu göstermektedir. Bu duruma paralel olarak çiftçilerin %92'si hasat döneminde fiyatların düştüğünü; bu düşüşün satıcı çokluğu ve tüccarlardan kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

Veriler ışığında çiftçilerin yarıdan fazlasının üretim için gerekli parayı borç aldığını ve mahsulün yaklaşık %95'ini peşin veya 2 ayı geçmeyecek vadeyle sattığını göstermektedir. Ayrıca tüccar ve sanayicilerin %93'ü çiftçilere sezon öncesi avans verdiklerini ve avans verdikleri çiftçilerin %84'ünden ürün aldıklarını ifade etmektedirler. Bu bağlamda veriler çiftçinin borçlarını kapatmak veya deposu olmadığı için mahsulün neredeyse tamamını satmak zorunda olduğunu gösterirken hasat döneminde oluşan fiyattaki aşırı düşüşü de açıklar niteliktedir. Aynı zamanda tüccar ve sanayicilerin yarıdan fazlasının yeterli depolama alanı olmadığı için bu dönemde ürün alamadıklarını ifade etmeleri dikkat çeken bir diğer husustur. Böylelikle uygun depolama alanı olmayışı çiftçiyi satışa zorlarken tüccar ve

sanayiciyi ise ürün almada isteksiz hale getirerek temelde arz yığılmasından kaynaklanan fiyat üzerindeki aşağıya doğru baskıyı arttırmaktadır.

Katılımcıların %97'si bölgeye lisanslı depo kurulmasını istediklerini belirtmişlerdir. Bununla beraber çiftçilerin %94'ü tüccar ve sanayicilerin ise %97'si böyle bir depoya ürünlerini bırakacaklarını ifade etmişlerdir. Bu veriler ışığında TRC3 bölgesinde tarımsal çevrelerin lisanslı depoculuk sistemine ilişkin ihtiyaç düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Önerilen kuruluş yeri seçenekleri arasında Batman – Siirt Yolu üzerinde kurulması isteğinin baskın olduğu gözlenmiştir. Ayrıca orta ve uzun vadede lisanslı depolarda elektronik senet kullanımı ve online işlemlere geçiş için çiftçinin ve tüccarın bilgisayar eğitimine ihtiyaç duyduğu da tespit edilen bir diğer husustur.

KAYNAKLAR

- DİKA, 2014. TRC3 Bölgesi, 2014-2023 Bölge Planı, Mardin • Batman • Şırnak • Siirt, Cilt I: Bölgeyi Anlamak, Dicle Kalkınma Ajansı Yayınları, www.dika.org.tr
- Doğaka, 2014. Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Araştırması ve Ön Fizibilite Çalışması, DOĞAKA (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı) Yayınları, Hazırlayan: Sertaç Dokuzlu, Hatay.
- Elias, A. 2016. Recent Electronic Warehouse Receipts Developments in Mexico, Arizona Journal of International & Comparative Law Vol. 33, No. 1, USA.
- GTB, 2016, Lisanslı Depoculuk ve Ürün İhtisas Borsacılığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü, Ankara. <http://icticaret.gtb.gov.tr/hizmetler/lisansli-depoculuk-ve-urun-ih-tisas-borsaciligi>
- Höllinger, F., L. Rutten and K. Kiriakov, 2009. The use of warehouse receipt finance in agriculture in transition countries, FAO Investment Centre, Working Paper, World Grain Forum 6-7 June 2009, St. Petersburg / Russian Federation.
- Niyaz, Ö. C., B. Keskin, K. Savran, D. Tosun ve N. Demirbaş, 2012. Türkiye’de Lisanslı Depoculuk Sisteminin Fındık Sektörü Açısından Değerlendirilmesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 4, No 1, ISSN: 1309-8012 (Online).
- TUİK, 2016. Türkiye İstatistik Kurumu, Çeşitli İstatistikler, Erişim: 28 Kasım 2016.
- USDA, 2011. Warehouses Licensed Under the U.S. Warehouse Act As of December 31, 2010, Farm Service Agency and Deputy Administrator for Commodity Operations.
- WDRA, 2015. Committee for Strengthening Negotiable Warehouse Receipts by the Warehousing Development and Regulatory Authority in the Country, Government of India Department of Food & Public Distribution New Delhi. <http://wdra.nic.in/>

EK 1: PROJE FAALİYET TABLOSU

'TRC3 Bölgesi İlleri Lisanslı Depoculuk İhtiyacının Tespiti ve Ön Fizibilite Çalışması' Projesi üç ayda tamamlanmıştır.

NO	FAALİYET ADI	UYGULAMA DÖNEMİ	UYGULAMA
1	Proje Ekibinin Oluşturulması	1	Proje Ekibi, Proje Künyesi bölümünde belirtilmiştir.
2	Proje Tanıtım Toplantısı	1	Batman Ticaret Borsası ev sahipliğinde 05.12.2016 tarihinde gerçekleştirilmiştir.
3	TRC3 İlleri Depolama Alanakları ve Potansiyeli Açısından Mevcut Durum Analizi	1	TRC3 İlleri Stratejik Tarım Ürünleri Mevcut Durumu başlığı altında belirtilmiştir.
4	Saha Çalışmaları Anket, Müzakere, Kurum ve Kuruluş Ziyaretleri	2	01.12.2016 – 21.12.2016 tarihleri arasında TRC3 Bölgesinde 4 ilde (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) 578 çiftçi ile 337 tüccar ve sanayiciye yönelik iki grup olmak üzere toplam 915 anket yapılmıştır. 06.01.2017 tarihinde Batman Tarım İl Müdürlüğü, Batman Ziraat Odası ve Batman Toprak Mahsulleri Ofisi'ne ziyaretler gerçekleştirilmiştir.
5	Saha Çalışmalarından Çıkan Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi	2	TRC3 Bölgesi illerinde çiftçilere ve tüccar-sanayicilere yapılan anket uygulamasının değerlendirilmesi TRC3 Bölgesi Lisanslı Depoculuk İhtiyaç Analizi başlığı altında belirtilmiştir.
6	Türkiye'de Lisanslı Depo Örneklerinin Yerinde İncelenmesi	2	21.12.2016- 23.12.2016 tarihleri arasında TOBB LİDAŞ bünyesindeki Göbbaşı Ahıboz Lisanslı Deposuna ve Şanlıurfa Ticaret Borsası bünyesindeki Hububat Lisanslı Deposuna gidilmiş yerinde incelemeler gerçekleştirilmiştir.
7	Batman Hububat Lisanslı Depoculuk Fizibilitesi'nin Yapılması	2	Batman Hububat Lisanslı Depoculuk Fizibilitesi DİSAM Danışmanlık, Batman ili Hububat Lisanslı Depoculuk Mimari projesinin çizimini BEYLER KENTSEL DÖNÜŞÜM tarafından hazırlanmıştır.
8	TRC3 Bölgesi İlleri Stratejik Lisanslı Depoculuk Çalışmayı	3	Batman Ticaret Borsası ev sahipliğinde 12.01.2017 tarihinde gerçekleştirilmiştir.
9	İPA-II Proje Başvuru Eylem Planının Hazırlanması	3	İPA-II Başvuru Eylem Planı EK-II de sunulmuştur.

**EK 2: IPA-II PROJE PROGRAMINA BAŞVURU EYLEM PLANI
KATILIM ÖNCESİ MALİ YARDIM ARACI (IPA-II) PROGRAMI EYLEM PLANI**

No	FAALİYET ADI	GÖREV VE SORUMLULUK	UYGULAMA DÖNEMİ
1.	TRC3 Bölgesi İlleri Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Ön Fizibilite Çalışmasının İngilizceye Çevrilmesi	Batman Üniversitesi	1. Ay
2.	Batman Ticaret Borsasının Yetkili Sınıflandırıcı Unvanını Almak Üzere Başvuruda Bulunması	Batman Ticaret Borsası	1. ay
3.	Batman ilinde kurulması planlanan Lisanslı Depolar için arazi tahsisi	Batman Ticaret Borsası, Batman Valiliği, Batman Defterdarlığı, Batman İl Özel İdaresi	2. ay
	Tahsis veya devir talebinin yapılması	Batman Ticaret Borsası	2. Ay
	Tahsis veya devir talebine destekleyici bilgi ve belgelerin hazırlanması	Batman Ticaret Borsası	2. Ay
4.	Mimari Projeleri Çizilen Lisanslı Depoların Statik, Mekanik, Elektrik ve Elektronik Projelerinin Çizilmesi	Batman Ticaret Borsası	3. Ay
5.	AB Projeleri Kapsamında Hibe Desteği Alan Lisanslı Depoculuk Projelerinin İncelenmesi	Batman Ticaret Borsası, Batman Üniversitesi	3. Ay
6.	Projenin Hazırlanması	Batman Ticaret Borsası, Batman Üniversitesi	4. Ay

